

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

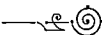
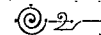
SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.— Budapest, márczius hó 20. —

Április elsejével kezdődik az új évnegyed.

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova-előbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 20 kor.

Félévre 10 kor.

Negyedévre 5 kor.

Mai számunkhoz erre a célra posta-blankettákat mellékelünk.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

Politikai glosszák.

— márcz. 18.

A szekrényükben egy séma penészedik. Évekkel ezelőtt gyártották, de nem volt szabad felhasználniok, mert a koronával megállapodtak abban, hogy elállanak a Fejérváry-kormány vád alá helyezésétől. Azonban a séma izgatja őket. A stilművészet remekének tartják s könnyelműség lenne, ha kárba veszejtenék. Odacsapják hát a Khuen-kormány fejéhez, amelynek csak az a bűne, hogy az urak még nem tudták a régi sémát elsütöni. A Khuen-kormány az első, aki utjukba kerül, tehát róla verik le azt, amit Fejérváryéknak szántak. Ez az előzménye annak, hogy a képviselőház legközelebbi ülésén betérjesztik az indítványt, mely kimondja a Khuen-kormány vád alá helyezését. Ennél tovább nem is jutnak, mert az országgyűlést a következő napon feloszlatják, tehát alkalmuk sem lesz arra, hogy e vád alá helyezési indítvány fölött szavazzanak. Az indítvány ilyenformán csak a képviselőház naplójában kap helyett, hogy időtlen-időig hirdesse a mai függetlenségi pártok közjogi tudását. Mert az urak valamenynyien közjogot tanultak valamikor. Vizsgát tettek ebből a tárgyból s nem mulasztának el egyetlen olyan alkalmat, amely módot ad közjogi tudásuk fitogtatására. Amíg ők itt vannak, addig senki se próbálja a törvényt megsérteni azzal, hogy ex-lexben feloszlatja az országgyűlést! A tudásuk tehát diadalmaskodni fog. Hogy ez a diadal mulatságossá teszi őket, azzal miért is törődnének? Ők a vádindítvány nélkül is elég mulatságosak már, tehát mit sem kell attól tartaniok, hogy a kómikum még nagyobb erővel nehézkedik rájuk,

ha éppen csak abban aratnak diadalt, amiben a leggyöngébbek: a tudásban. Khuen nem sajnálja tőlük ezt a diadalt. Meghagyja nekik ezt az erősséget, mert ha még ezt is elveszi tőlük, akkor igazán megfosztja magát a miniszterelnök attól a kilátástól, hogy a választásoknál sikerül neki egy parlamenti ellenzékét is megválasztatni. Mert a jelek arra vallanak, hogy sokkal nagyobb munkát ad a kormánynak az ellenzék megmentése, mint a kormánypárt megválasztatása.

*

A tradíciók is köteleznek és Aradnak vannak tradíciói. A tizenhárom szabadsághős ott halt vértanuhalált s azóta legtöbb aradi polgártársunk olyan hazafias arcot vág, mintha ő csak az istenek végtelen kegyelme folytán menekült volna meg a vértanuhaláltól. Vértanuknak érzik magukat s mind büszkéek arra a dicsőségre, hogy a vértanuk városában születtek. Pedig hát ott csak meghalni volt dicsőség, de nem születni. A születés a véletlen dolga s ez a véletlen semmire sem kötelez. Arról pedig csakugyan szó sem lehet, hogy az aradi tizenháromnak valami különös öröme telnék abban, ha az aradi polgártársak kövekké argumentálnak politikai elveik mellett. A kő nagyon rossz argumentuma az ellenzéki politikának, mert azt a látszatot kelti, hogy az urak gyöngékké érzik magukat s kövekké zavarják el a csábitót, nehogy karjaiba omoljanak. De a kő még sohase védte meg a szüzi erényeket s mi láttunk már hajadont, aki éjjel megdobta az udvarlót, de reggel kereste a követ, hogy megtudja abból a menekülő ifju utirányát. Nem egészen bizonyos, hogy Arad elindul a kövek nyomán s felkeresi Tisza Istvánt, hogy karjaiba vesse magát. De mi láttunk már olyan csodákat, s akinek Barabás Béla volt sokáig az ideálja, annak kevés az ereje ahhoz, hogy kiábrándítson az efféle csodákból.

Ha gróf Apponyi Albert könyezik, az senkit sem kötelez arra, hogy szemeit törölgesse. Apponyi sirva fakad attól, hogy mivé lett a sajtószabadság s egy merész fordulattal felveti a kérdést, hogy a mai sajtóviszonyok láttára nem kell-e inkább sajnálkozni, mint örvendezni a márcziusi napok történelmi eredményein. Apponyi nem állította ennyire élére a kérdést, de bizonyos, hogy beszédének lényege a forradalmi szellem diszkreditálása volt s a sajtót csak azért választotta

gondolatainak tengelyéül, mert a, históriai korszaknak ez az intézménye látszik a legalkalmasabbnak arra, hogy vele gyanussá, kétes értékűvé tessük az egész korszakot. A részszel világít rá az egészre, mert tudja, hogy az a világítás, melyet ma ad a sajtó, elég kormot fejleszt, hogy azzal az egész korszakot befeketithessük. Oh, mi sem vagyunk tulságosan elragadtatva a mai sajtóviszonyoktól, de azért még sem kívánjuk vissza a márczius előtti időket. Van erőnk a mai viszonyok terhét elviselni s van annyi felelősségérzetünk, hogy a mai kor bűneit mi vállaljuk s ne kenjük azok lelkéhez, akikben a forradalmi szellem megfogant. A mi sajtónk a mai sajtó. Tökéletlenek vagyunk s mi tehetünk róla, hogy ez a sajtó mivé fajult. De miért ez a szigorúság-csak a sajtóval szemben? A független és felelős miniszterek talán ugyanazok ma, akik 48-ban voltak? Apponyi Albert hallgat erről s mi értjük a hallgatását. Ő nem újságíró, tehát szidhatja a sajtót. De aktív miniszter volt már s aktív minisztereknél nem csodáljuk a hiúságot, hogy a sajtó föstötte arczképeket szivesebben tulajdonítják a sajtó elaljasodásának, mint a saját emberi fogyatékoságuknak.

—sz.

Most gondolok reád.

Tinálatok most ködszerűbb a köd
S még csöndesebb a keskeny utca csöndje.
Az eső lóg az ó-tetők fölött,
A szürkeség ül néma orgiákat.
A hintaszékben ülsz és nyújtózkodol,
Fáradtan zárod le szemed meg ásisz.
Valahol mostan tör ki a pokol,
De te a holnapi bábra gondolsz.
Nem érzed hát? Most gondolok reád,
Emberfölötti vágyban most öllelek
Száz völgyön, ezer mérföldön át.
Most tépem le testedről a ruhát...
Unalmas élet! szólsz és újra ásisz.

A Casino de Parisban.

Tánczol, kigyózik, fordul és vonaglik
Három gyönyörű, buja, spanyol nő.
Beardsley perverz vonalait lejti
Három gyönyörű, buja, spanyol nő,
Kigyók, nőtigrisek, mert spanyolok.
Mért jut most tested az eszembe?
Szikrázó a szemök, nagyon félelmesek,
Kivánatosak, érettek és férgesek.
A tested, tested jut most az eszembe,
Hozzája férfikéz soká nem ér,
Az arcod, mely rózsás és fehér,
Szemedről és kezetről és hajadról,
Testedről lelkem bűvös álmot sző...

Tánczol, kigyózik, fordul és vonaglik
Három gyönyörű, buja, spanyol nő.

Mohácsi Jenő.

A Mac Cadwore-hitbizomány története.

Irta: CHOLNOKY VIKTOR.

— Ohó, Trivulzio, maga már megint a szemem elé kerül? Hiszen azt hittem, hogy örökre megszabadultam már magától és nem fogja többé a gondolkozásomat megterhelni olyan mesékkel, amikre senkinek szüksége nincs, de amiket mégis csak mindig tovább kell mondanom!

— Ohó, sőt helyesebben, mert kelta nyelven szólva ohé laird, maga nem fog olyan könnyen megszabadulni tőlem, mint gondolná. Ott leszek én magánál még a halálos ágyánál is, higgye el, — és erre a szóra az én barátom, az immár deresefejű Amanchich Trivulzio leült az asztalom mellé és csak a feje biccentésével intett groggért — higgye el, hogy én fogom le majd még a maga szemét is arra az ugynevezett örök álomra. Aki nekem annyi groggot fizetett, mint maga, ahhoz én hűséges maradok mindhalálig.

Ha abban az időben gyomorkétségbeesésem nem lett volna, talán nevettem volna Trivulzionak ezen a nagyszabású beszédén. De mivel a doktorok szerint nevezett »gyomorcsorva« ikertestvére annak a breugheli kinnak, amit még Hogarth is csak a belek csavarodását utánzó vonalakkal volt képes visszarajzolni a kétségbeesés negyedik dimenziójából a valóságra, tehát így feleltem neki:

— Hallja maga, Trivulzio. Hiszen én ugyis kifizetem a maga groggját, hát akkor tegye meg nekem legalább azt a szivességet, hogy ne beszéljen a halálról. Nagyon közel érzem magamat hozzá, már szinte itt van és tudja: a jelenlévőkről nem szabad beszélni.

Trivulzio széles mozdulattal ült szét a székén, odatámasztotta a kemény két könyökét az abroszhoz, a tenyere közé fogta a sovány, kiülcsontos ábrázatát, a felesre maradt szemével rám sandított azzal a rég ismert tekintetével, ami valami középarányos volt a hős szemevillanása, meg a kalandor bandsalitása között és azután azt mondta:

— Maga fél a haláltól?

Azt féltetem neki, hogy ez idő szerint, tekintettel arra, hogy még az acidum muriaticum sem segít a gyomromon: igen.

— Maga fél a haláltól? — kérdezte újra Trivulzio és nagyot nyelve a groggjából, így folytatta: — Hát nem látja, hogy nekem nincsen bajuszom?

Csakugyan, a Trivulzio hajdan oly öklelő bizonyossággal felfelé állott bajusza most nem volt ott már a nagy, kampós orra alatt. Hogy én ezt előbb észre nem vettem! Hogy nem tudtam tüstént a találkozásunkkor konstatálni azt, hogy Trivulzionak nincsen már bajusza. Hiába, az ember öregszik, a szeme romlik és Trivulzio is megöregedett, én is megöregedtem, de az ember az öregedést csak akkor veszi észre, amikor egy áldott napon belenéz a tükörbe és onnan a tükörből nem saját maga, hanem az édesápjá néz vissza rá.

— Hogy a bajuszom hova lett? — találta ki a gondolatomat Amanchich, mint ahogyan egyáltalán ez az ember mindig ki szokta találni az én gondolataimat. — Hát... tudja, abban a sokrűcskü Kaledóniában, amit másképpen Skótországnak is hinak, csak az urak viselnek szőrt a szemük meg az ádámcsutkájuk között. Éppen talán ebben akarják a kelta művoltukat, hogy úgy mondjam ossiánizmusukat mutogatni ennek a Kiplingnek a naponta kétszer borotválkozó normannszász fajtájával szemben. Én pedig, mi türes-tagadás, amikor Glasgownban a kapitány — az is olyan mogorva, kísértetlítő vén gaél volt — kidobott a hajóról, kény-

telen voltam némileg megalázó szolgálatot vállalni. Nézze, én semmit sem szégyellek, hiszen valaha az oczeán császára voltam, volt idő, hogy reszketett tőlem egész Polinéziának a jobbik fele, azt is tudja, hogy Marseille alatt, az If-szigete mellett én zuhantam bele egy vén számár feltalálóval együtt az első kormányozhatatlan kormányozható léghajón a tengerbe... nem röstellek én, uram, semmit, hát azt sem röstellem magának megmondani, hogy amikor Skóciának abban a halszagu meg kísértetüzü kikötőjében ottmaradtam egyetlen maravédi nélkül a zsebemben: elszegődtem... rossz ez a szó, egy Amanchich sohasem szegődik el... beállottam jó tiszteletdíj ellenében a Mac Cadwore lord szolgálatába. Megtetszettem neki, ez a mogorva ember a testéhez legközelebb álló... hm, hm, hogyan is mondjam... megbizottjává tett. Szóval, egye meg a fene, — és itt Trivulzio még egy groggot kért és nagyot ütött az öklével az asztalra — kimondom hát: a komornyikjává lettem.

Tudja, hogy jószerint mindenhez értek. Fenemódon megviselt az élet és megtanított nemcsak arra, hogy a top-sailt mikor kell lerántani a gyorsan támadó sipkaszél elől, hogy a kengurunak melyik részéből lehet türhető pecsenyét sütni, meg arra, hogy a gyömbéres dohánynak az első, keserű füstjét ki kell köpni, hanem arra is, hogy mi a különbség a német szappan meg az angol szappan között és a solingeni aczél meg a Nixon and Winterbottom-féle sheffieldi penge között. Szóval — mit szégyeljem — én borotválni is kitűnően tudok.

Leginkább talán ennek a tudományomnak a révén lettem az utolsó Mac Cadwore lairdnak a komornyikjává. Mert ez az alig harmincz esztendőskót mágnás nemcsak az ősi nevének és hitbizományának volt az örököse, nemcsak Angusnak, Lennoxnak és Invernessnek volt a thánja, hanem még más valami is volt: hazaáruló. Borotválkozott. Olyan simán viselte a fejét, mint valami dorkingi rézöntőmester. Elhagyva az ősi kelta, vagy gaél, vagy walesi, vagy gall, vagy eszkualdun, avagy baszk, — hiszen maga tudja, hogy mind ez a sok szó tulajdonképpen csak változata az őseurópai benszüllött gaól szónak, amit azután csak ezek az árják, ezek a betolakodottak selypítettek el hol jobbra, hol balra — szóval, elhagyva az ősi kelta szakállviseletet: borotválkozott.

Nagy gyűlölségek is támadtak ellene emiatt, mert a skót megtüri maga között valahogyan még csak a bajszatlan embert, de akinek szakála nincs, azt üldözi, a hegyei sötétségétől kölcsönvett sötét gyűlölettel gyűlöli. Hazaárulónak érezték ott fenn, a hegyek között ezt a borotváltképi embert és talán meg is átkozták. És a skót átok az fog. Mert tudja, ezek között a rettentő mogorvaságu hegyek között, e mellett a kietlen tengerpart mellett minden ember kísértetlátóvá születik. Csaknem minden egyes családnak megvan a maga külön babonája és mindegyik hisz ebben a babonában és aki igazán hisz a maga babonájában, annak az átka is foganos. A második látásnak, a »second sight«-nek a tartománya ez, csupa nem rendes ember, csupa mániákus születik benne.

Hogy milyen babonások és hogy hogyan beleélik magukat a babonáikba, arra ott közöttük sok mulatságos példát találtam. Mert tudja, ha semmit mást, azt az egyet megadta nekem az Isten, hogy mindenem tudjak mulatni.

De nem akarok éléje vágni a saját szavamnak, azért tehát előbb azt kell elmondanom, hogy amikor ez a keserűképi Mac Cadwore laird felvitt magával komornyiknak oda a Grampian-hegység közepén levő mogorva kastélyába, akkor tudtam csak meg, tulajdonképpen

nem is ő az az immár egyetlen ur, aki a nemzetsége tagjai közül még él. Mert élt még az apja is, az öreg thán, de az nem ott lenn a kastélyban, hanem még feljebb, még ridegebb sziklacsompók között, az ősi Lennox-sasfészekbe. És Menteithbe — így hívták a mi várunkat — sohasem látogatott el, mert részben halálosan haragudott a fiára a hazaáruló borotválkozása miatt, részben pedig neki is volt valami olyan kétségbeesett betegsége, ami miatt teljesen mogorvává vált, világtól elzárkózott és egészen magányossá. Ezért adta át a gyilkos gyűlölsége ellenére is már életében az egész birtokát a fiának, az egész nagy, vadridegségű hitbizományt, amiből még sem tagadhatta ki az utolsó Mac Cadworet, a fiát.

Ismét mondom, ez az istenverte vidék a legcsodálatosabb betegségeknek a hazája talán az egész világon. Ámbár Indiában, a Bramaputra mentén is láttam egészen csinos kis betegségeket. De itt a betegségek még mind át is öröklődnek. Ott náluk minden család úgy dicsekszik a maga külön betegséggel, mint maguknál a hét szilvafájával, vagy a kutyabőrével...

— Hallja, Trivulzio, csak maradjon maga a tárgynál és ne elmélkedjék! — szóltam én itt kissé indulatosan közbe.

Trivulzio megint csak a groggjához folyamodott, azután így folytatta:

— A tárgynál? Szép kis tárgy! Hát például ilyen babonáik és ilyen betegségeik voltak. Lent a faluban, Menteith alatt lakott egy kecskepásztor család, amelyik talán soha mást nem evett, mint tejjel feleresztett lisztes sterczet és soha mást, mint dudát nem fujt. De ez a család már — mint mondjak? — a plioczén korzakban is kalédón nemes volt és már akkor megvolt az a sajátságuk, hogy megéreztek minden egyes embernek a szagáról, hogy mikor hal meg. Ezeknek a vén szörnyetegeknek az volt a betegségük, hogy megéreztek a felebarátuk izzadságának, vagy a jó Isten tudja milyen bőrkipárolgásának a lehebből, hogy milyen messze leskelődik mögöttük a halál. Ha ezek közül valamelyik például a dundeei vásáron, vagy a perthi választómeetingen hirtelen és borzadózó arcczal elfordult valamelyik embertársától, az a felebarátunk már mehetett is haza, hogy hamarosan megcsinálja a végrendeletét.

Volt egy másik család, amelyiknek meg minden férfitagja a füle csengéséről tudta meghallani ezer mértföld — persze itt csak tengeri mértföldet értek — távolságról is, hogy valahol nagy tűz van és félreverik a harangokat. Sőt még azt is meg tudták mondani, hogy most a Hebridákon, most Norvégiában, most még Dániában van valahol a tűz.

No. Ezek közé a hegyi zsványok közé keveredtem oda én, Amanchich Trivulzio, aki anyai ágon egészen tiszta olasz vagyok s akinek az édesanyja igaz, hogy a pelenkám alatt cornettit mutogatott a balkeze két szélső ujjával, amikor a pápa áldást osztva kocsizott végig Róma utcáin s ő az utca szegélyén térdelve tartott fel engemet, hogy mentől közelebről érjen az áldás. De ez nem volt babona. Mert Pio Nonónak csakugyan malocchio-ja volt, rossz szeme, amivel minden három esztendőn alul való gyermeket akarata ellenére is úgy megvert, hogy azután a bélgörcei ellen nem használt az olyan keresztvetés sem, amit azzal a vízzel hintettek rá, amibe három szem izzó parázs volt beleoltva. Per Bacco, elhiheti nekem signore, hogy az a Mastai-Ferreti jettatore volt. Hiszen az anyám mondta.

Mondom, én felvilágosodott olasz, a dicső karbonárik utóda vagyok anyai ágon, elképzelheti tehát, hogy milyen kinos dolog lett volna nekem a babonáknak

és betegségeknek ebben az országában laknom, ha, amint mondtam már, meg nem volna az a sajátságom, hogy mindenem rendkívül jól tudok mulatni. Ezek az emberek is mulattattak, és mivel nemcsak szívesen beszéltek, hanem szívesen hallgatók is másokat, tehát le-leszöktem a kastélyból a falu nagy, füstös korcsmájába, amely tulajdonképpen csak egyetlenegy szobából állt. Egy óriási nagy, de alacsony, gerendás, amellelt embermagasságig tölgyfával kibélelt, koczkapallós szobából; aminek a sarkában ott állt a tüzhely, fölötte a lánczon lógó vas-kondérral. Többször fizettem ebben a rosszul világított helyiségben az asztalom mellett ülőknek usquebaugh-ot, vagyis azt a keserves árpapalinkát, amit ott lent Middlesexben a szász nyelve már whisky-re selypített el.

Ebben a szobában hallottam meg azután egyszer egy kecskebőrös, tarka plaiddel átkötött dereku, meztelen lábszáru vén kísértetlétől azt, hogy a mi családunknak, már hogy a Mac Cadworeoknak is van valami ilyen bolond skót rándulása. Ezeknek meg az volt a családi szerencsájük, hogy időközönként, már vagy ötszáz esztendő óta a család minden egyes férfitagjára valami különös, halálszerű ájulás jött rá. Ötszáz esztendő óta — dödögte nekem usquebaugh-közben az a vén dudás — nem volt egyetlenegy férfitagja sem a Mac Cadworeok nemzetségének, aki időközönként halálszerű ájulásba ne esett volna, ami sokszor napokig tartott. Élállt a szívük verése, megmerevedett minden tagjuk, hideg lett a bőrük, a fehérével felfelé fordult a szemük. Sokról, különösen a régiebb időkben, mondta nekem a vén kecskenyuzó, már azt is hitték, hogy halott. És eltemették őket elevenen és csak valami, a kriptából felhangzó zörrenés, vagy kötömpitotta üvöltés tett azután tanubizonyosságot arról, hogy az eltemetett elevenholt csak odalent a koporsójában halt meg. Kellemetlen állapot...

... És Trivulzio lenyelve immár a harmadik groggot is, kérdően nézett rám. Mit gondolsz olvasóm, ha te az én helyemben lettél volna, fizetted volna-e neki a negyedik groggot is, csak azért, hogy folytassa ezt a történetet? Én, megvallom, fizettem neki és Trivulzio szét-törülve az immár meg nem lévő bajusza szálairól az odaragadt rumcseppeket, csakugyan folytatta is:

— Hát, egy este az usquebaugh mellett tölthető szabad időm éppen unalmasan telt el. Mert nem volt senki a korcsmában s így csak az öreg korcsmárosnéval kettesben beszélgettünk arról, hogy jók-e azok az újfajta szélre forduló chimneyk, amik kihuzzák a füstöt mind a kemence fölé. Még esti hét óra sem volt, máris nagyon elálmosodtam s felkerekedve elindultam haza, a Menteith-kastélyba vezető kanyargós sziklauton. Eleinte annyi ott a szikla, hogy az ember még magát a kastélyt sem látja tőlük, tehát a régi egykedvű kullgással mentem fel rajta. Hanem amikor azután kikanyarodtam a nagy Head-rock mellett és felláthattam már a kastélyra, akkor az egykedvűségemet mégis valami szokatlan látvány szakította meg. Mintha ott fenn Menteith körül fáklyák fénye imbolygott volna. Még a füstjüket is láttam, amint felkanyargott az égre. Ahá, sok volt az usquebaugh. Gyerünk aludni. Uj sziklakiugrás eltakarta előlem megint a kastélyt és én a mindennapos megszokás döcögő lépésével mentem tovább fel, amíg csak a kapuig nem értem.

Csakugyan csak a szemem sziporkázása volt az, amit alulról láttam. A kastély éppen olyan csendes, rideg és kevésvilágossága volt, mint rendszeren. Bementem a szobámba, kezdtem nekivetközni, no hála Istennek, ma korán lefekszem. Mert máskor este kilenczig, tizedfél óráig is el szoktunk beszélgetni lent a korcsmában.

Nekivetköztem már, amikor benyitotta az ajtómat Austin, a majordomus és azt mondta:

— Trivulzio, jöjjön csak fel. His lairdship hivatja. Gyorsan.

Mit volt mit tennem, gyorsan felrántottam a jobbik, kevésbé korcsmaszagu kabátomat, kétszer egészen közelről ráleheltem a szobám falára, mert, tudja, a mézsfesték elveszi az ember szájának az italszagát, azután mentem fel az emeletre Austin után. Mi a csodát akar tőlem ez a keserüképű ember?

A keserüképű ember, ahogyan én magamban ezt a Mac Cadworet, a gazdámot nevezni szoktam, ott állt a hálószobája közepén, amit én rendszeren csak reggeli világításban szoktam látni, mert hiszen az ur, még ha skót is, leginkább csak reggel borotválkozik. Most tehát egyáltalán el sem csodálkoztam azon, hogy a szoba, ez a hálószoba esténként viaszgyertyával van kivilágítva. Hiszen ismeri a viaszgyertyát? Az egyetlen világítószerszám, amit az ember először az orrával, nem pedig a szemével ismer meg. Mert a fénye az tompán sárga, de a szaga az koporsószerű. Vagy talán csak ott, ezek között a halottszagló skótok között ragadt rám ez az ostoba képzelődés?

Mindegy. A szoba viaszgyertyával volt kivilágítva, a középső nagy asztalon két nagy kandeláber állt nyolc-nyolcz szál viaszgyertyával, a gazdám éjjeli szekrényén meg egy ötágú kandeláber, nehéz, elszürkült, színefutott, régi ezüsből. Kissé kábitott ez a világosság, azért nem a szokott nyugalmammal és fidélis bizalmasságommal álltam oda az uram elé. Ő azonban a szokott, kőhangu, régi, mindennapi hangján szólított meg:

— Tudsz-e te, Trivulzio, halottat borotválni?

Higye el nekem, signore, hogy a guillotinet a borotvától csak egy lépés választja el. S ez a lépés az, hogy mind a kettő nevetséges. Egy fejjel, vagy egy szakállal kevesebb ezen a világon, az csak nevetni való különbség. És mondom, én mindenem csak röhögni tudok. És azért nem is mondhattam mást Mac Cadworenak, csak azt:

— Még nem próbáltam, de bizonyos vagyok benne, hogy tudok.

Mac Cadwore erre odalépett a saját ágyához, ami, csak akkor vettem észre, a párnák fölé még fehér lepedővel is le volt takarva és félrehuzva ezt a leplet, oda-mutatott az ágyra:

— Hát akkor borotválj meg ezt a halottat.

Azon az ágyon ott feküdt az öregebbik Mac Cadwore holtteste olyan mereven, mintha a Grampian valamelyik sziklájából lett volna kifaragva és olyan szürkén, mint Moray-öble fölött a köd. A nagy, fehér szakállá, az ősi gaél férfidisz odasimult a mellére, eltakarta a halottas ingét, meg a szívét. Ezt a vén Ossiant hozták le tehát az este onnan felülről fáklyafényből ide? Meghalt az utolsóelőtti Mac Cadwore!

Odaléptem az ágyhoz és látva ezt az ősz szakállat, keresztet vettem magamra. Erre a gazdám elsötétülő mozdulattal kapta fel a kezeügyébe eső nagy kandelábert, ami buzogánynál nehezebb sulyu volt, az asztalról s egyet lépett vele felém, de úgy, hogy láttam, hogy most mindjárt agyonver vele. S erre azután nekem is eszembe jutott, hogy anyai ágról Galilei is, Crispi is, szóval minden babona nélkül való olasz ősem, azért abbahagytam a keresztvetést és hirtelen cornettit mutatva a felé a gyilkosképű felé, így szóltam:

— Mindjárt készen leszek a dologgal.

Mac Cadwore, kezében a kandelábert magasra emelve, odaállt az ágy fejéhez, én pedig előszedve a zsebemből az ollót meg a borotvát, ennél a felülről jövő világításnál odahajoltam a halott fölé. Először lenyir-

tam ollóval a szakállát, azután elkezdtem borotválni. És ma sem tudom, hogy a beretvám sziszegett-e úgy, vagy pedig a kandelábert tartó gazdám hangja, hogy azt hallottam mindig:

— Nem leszel többé skót, angol lesz belőled!

A sziszegés ott a fülemben mind élesebbre vált, mindjobban zugatta a halántékomat, mindjobban kezdte reszkettetni a kezemet. És én, én, a legjobb komornyik, egyszerre csak belevágtam a halottnak az állába a beretvával. És ebben a pillanatban a halott kinyitotta a szemét és valami elmondhatatlan tekintettel tekintett fel. Most már azután igazán megreémegtem még egyszer és a borotva ott a kezemben egyenesen belevágott a halottnak a nyakán a főütőérbe.

Abból azután kifakadt a vörös, eleven vér és mint a pokol szökőkútja szökött fel a kandeláber viaszgyertyái fölé, onnan hullott vissza egyenesen az utolsó Mac Cadwore fejére, arczába. A laird nagyot üvöltve esett össze, én pedig kezemben még a véres borotvával kitámo-lyogtam az előszobába, ahol azután Austin fektetett le a földre, hogy magamhoz térjek...

... Trivulzio, elbeszélésének ehhez a pontjához érve, egyszerre felhörpentette a groggja még megmaradt részét, azután megtörülte a homlokát. Magam is kiittam a boromat s pár percnyi hallgatás után azt kérdeztem az olasztól:

— S mi lett Mac Cadwore-ral? Az utolsóval?

— Mi lett? — felelte Trivulzio. — Hát másnap bevitték Dundeebe. Ott nagyon jó bolondokháza van. Utközben a vasuton is, a kocsiban is, a kényszer-zubbonyban is folyton a Lammermoori Luciából énekelte a szextettet. Mert tudja, valami bolond olaszskót hangulatomban borotválás közben én ezt szoktam énekelgetni neki. Gyönyörű annak a Donizettinek a zenéje...

Toll és tör.

— márcz. 18.

TUDJA ÖN, KICSODA OSCAR BIE? Ön nem tudja, kicsoda Oscar Bie? Hát szabad lenni valakinek a hármashégy és a négy folyam határán belül, a Quarnero halászáttól a Hortobágy kanászáig, aki ne tudja: kicsoda Oscar Bie? Ő, Hatvany Laczika, a kedves naiv gyermek, tudja, hogy kicsoda Oscar Bie, mert teljes öt esztendeig és három hónapig iskolába járt Berlinbe és körkérdest intézett a Deutsche Rundschau művész-smokkjaihoz: hogy tudják-e, hol van Soroksár és ettek-e már debreczeni mézeskalácsot és azok dölyfösen azt felelték, hogy: Paprika! Ennyiből állott az egész magyar tudományuk. De mit bizonyít ez? Tavaly Németországban hivatalból meggyőződést akartak szerezni a nép szellemi nivójáról és katonáék körkérdest intéztek a legénységhez az ország nagyjai, a német kultúra heroszai felől és akadt légió német, aki arra a kérdésre, hogy kicsoda volt Bismarck, álmélkodva rázta a fejét és nem tudta. És mitőlünk, szegény földhöz ragadt barbárok-tól azt követeli Hatvany Laczika, hogy tudjuk, kicsoda Oscar Bie? — Ellenben nagyon jól tudjuk: kicsoda Hatvany Lajos ur és épp azért kívánatosabb, hogy a németek ne tudjanak rólunk semmit, semhogy Hatvany L. urtól tudjanak. Mert semmit se tudni valamiről vagy valakiről, távolról sem olyan veszedelmes, mint rosszul tudni valamit. Azt mondja Hatvany ur, hogy csak a németek közvetítésével juthatunk bele Európa ismeretkörébe. Hát ez is oly jó-hiszeműen naiv állítás, mint Hatvany ur egyéb iskolai

bölcsésége. Kerülő utakon Európán keresztül, ha muszáj, talán bevesz bennünket a német: a maga jószántából soha, még ha Hatvany ur akarja is. Pulszky Ferencz annak idején igen jól akkreditált név volt Németországon, őt és a tudományát nagybecsülték, de a magyarok nem kellett nekik. Vagy komolyan azt hiszi Hatvany ur, hogy azt a kis muló magyar divatot, ami a színházak táján most odaát lábra kapott, azt ő importálta nekik? Dehogy! Zaccani cselekedte. Az Ördög, Molnár Ferencz mesterműve Turinon és Milanón keresztül jutott Németországba, ahol megtörte a jeget és nem a kassa-oderbergi vasuttal. Hol volt akkor még Hatvany ur és hol volt a Nyugat?

Megközelíthetné némileg a célját Hatvany ur, ha nagyon jó könyvekkel gazdagítaná a magyar irodalmat, ha magyarul írta és lefordíttatná németre, ahelyett hogy rossz könyveket ír németül és primitív lapos magyarsággal szerviroztatja nekünk? Hát kinek jó-ez? A történelmi materializmus erre csettint a nyelvével és azt mondja: jó a nyomdásznak és a papirkereskedőnek.

Még csak egyet. Hatvany ur a cikkje végén (mert a Nyugat egy cikkéről van szó, amelyet ellenünk szegezett) végleg kiterít bennünket és azt mondja, hogy leromlottunk, elzüllöttünk, kampecz! Hát erre a nyílt lesajnálásra eszünkbe jut a Heine aforizmája: »A délfrikai vadak közt és az irodalomban a fiuk agyonverik az apáikat, ha ezek megöregedtek és harcsképtelenné váltak«. Nekem úgy rémlik, kedves Hatvany ur, mi nem is vagyunk olyan öregek és önök nem is olyan félelmetesen vadak!

HEYSE PÁLT TAPSOLJÁK, Wilhelmus II. Imperator levelet dob feléje, és a Burg-színházban életre rázzák legkopottabb és leghazugabb drámáit. Török működnek megint és a világitómesterek nem győzik égetni a sok kolofoniumot a Heyse jelenetei alatt: villámlik, mennydörög, a színészek rikoltoznak és a német közönséget megint becsapja Heyse Pál. A Montmartre-temetőben pedig újra vigyorog Németország felé Heine Henrik fehér maszkja és csendesen monologizál magában a tavaszi reggelen: Nini, Heyse nyolczvan éves lett, pedig én már harmincz éves korában azt mondtam rá, hogy ő az egész világ legtehetségtelenebb írója. Összeültek Münchenben egy sörszagu uralkodó asztalánál és meg akarták menteni Németországot az én írásaimtól. Istenem, ha én ünnepelem ma a nyolczvanadik születésnapomat, akkor a császár tolonczkocsiba ültetne, kapnék egy szép, selyemmel kihimzett sárga foltot a német irodalomtól és a fejemre tennének egy — mért tagadjam? — dávidi csillagot. Ellenben Heyse Pálnak ma már két mellszobra van odaát és engem kidobnának ebből a párisi temetőből, ha arról értekeznek itt, hogy a közönség buta, buta, buta, a közönség ma épp olyan buta, mint az én időmben, és egy szép birodalmi drámáért eladja az én összes verseimet. És a császár, az levelet irt neki, mert Heyse Pál megmaradt németnek és lelkesedett a Rajna mellékfolyóiért... — Ekkor egy látogató érkezik a sirhoz, a Heine-maszk összeharapja az ajkait és értelmetlen nyugalommal lebámul a földre.

NEM ÉRTJÜK A FÜGGETLENSÉGI PÁRTOKAT és nem értjük a taktikájukat. Mindig azt hirdették, hogy lábuknál hever az ország s most mégis azt mondják, hogy agitátorainknak sikerült meghódítani mind a hatvanhárom vármegyét. A két állítás ellentmond egymásnak. Mert ha övék volt már az ország, mire való volt azt másodszor is meghódítani. Vagy talán elvesztették birodalmukat s egy második hódító hadjáratot kellett rendezni a visszaszerzésre? Uram,

egy országot nem veszít el az ember ilyen könnyen. S ha elveszti, nem hódítja azt vissza olyan sebtiben, amint azt az agitátorok mondják. Az igazság valahol a középben van. Az országot nem vésztették el, mert az sohasem volt egészen az övék. Csak muló szerelmi viszony kötötte őket egymáshoz: s mi nem tartjuk a függetlenségi urakat oly vonzóknak és kellemeseknek; hogy másodsor is visszatérjen hozzájuk az az asszony, aki egyszer elhagyta őket.

A BUTASÁG SZOBRA. »Ama barna terrier-kutya emlékezetére, amelyik 1903 februárjában mult ki az University College laboratóriumában... « Vagy hét esztendeig állott a kis kőszobor a londoni Battersea-téren és ez alatt az idő alatt állandóan utcái harcokra vitte az élveboncolás ellenzőinek egyesületét az egyetem orvosnövevényeivel, akik nagy sérelmüket látták a szoborban és kalapáccsokkal akarták szétütöni a fejét.

Ugy látszik, az emberi társadalmaknak életfentartó szükségessége a vértanuság; és ma, mikor a legjobb akaráttal is nehéz emberi vértanuságot szenvedni, elmenni az állatokhoz is értük, mért ökvetlenül kelleiék. Ime: egy vértanu-kutya, kinek szobra van a világ fővárosában és akinek legalább is annyi híve és ellensége van, mint szent Máté vértanunak. Ezt a kis barna terrier-kutyát az egyetemen ölték meg élettani kísérletezés közben. Viviszeczálták. Hiszen elismerjük, hogy tényleg sok a kegyetlenség és sok a barbarizmus abban, ha egy állatot meggyötörnek és megölnék, de hát ez a kutya halál az emberiség nagy céljait szolgálta s a tudomány haladása tiporta agyon! A gyógyszerek gyógyító hatására nem véletlenül jöttek rá az emberek, hanem sok-sok experimentációból, abból, hogy azokat először állatokon próbálták ki. És ugyan ki törődne a komoly emberek közül azzal, hogy egy-két ilyen állat elpusztul, amikor egyéb köznapi céljainkra: evésre, gyönyörködésre, kényelmünkre, ruházatunkra, az állatvilág összes spécziéseit és egyedeit minden gondolkodás nélkül használjuk fel?! Azok az urak, akik annak a londoni barna terriernek szobrot emeltek, valószínűleg szintén megeszik napjában 2—3-szor az ő huseledelüket, és miért nem jut eszükbe szobrot állítani annak az ökörnek is, melyet az ő kegyetlen, éhes vágyuk viviszeczált?

DUEZ-PANAMA.

(Két befolyásos ur véleménye a dologról.)

A két befolyásos ur korrektsége és tiszta becsületessége kétségbevonhatatlan. Ők az erkölcs magaslatán állanak s ennél fogva természetesen csak mély megvetéssel sujthatják Duezt, a nagy Duezt, aki milliókat lopott. A két befolyásos ur véleménye tehát nem festhet másképp, mint így:

- Hallatlan! Milliókat lopott...
- A nép zsebéből...
- Megkárosították az államot...
- ... A közjótékonyt...
- Özvegyeket és árvákat...
- Árvákat és özvegyeket...
- Istenem! Milliókat!

A két befolyásos ur felháborodása eljut a paroxizmusig. A paroxizmus részeg és őszintévé teszi az embereket. Ne csodálkozzunk tehát, ha a beszélgetés most különös fordulatot vesz.

- És Franciaországban lehet...
- Ott van pénz!
- Mint a szemét!
- Ott van kultúra!
- Van pénz, mint a szemét...

- Az emberek műveltebbek...
- Pénz! pénz! az van!...
- Ott születtek a nagy lángelmék...
- Aki lopott, milliókat lopott.
- Ó nagy Franciaország!

Most egy kis ellágyulás következik, ami megint csak új fordulatot ad a beszélgetésnek.

- Mik vagyunk mi hozzájuk képest!?
- Itt semmi nincs. Barbárok vagyunk.
- Balkán.
- Se irodalom, se kereskedelem.
- Se pénz...
- Se ipar, se irodalom.
- Lopjon itt milliókat.
- Panamázzon itt milliókat!
- Ha!

Az utolsó szó gunyos elkeseredéssel festett. Kiváltja a dühöt, a legőszintébb kifakadást.

— Örüljön ha él. Ha az ember kissé érvényesíti a befolyását, fojtogatni kezdik...

- Emlékszik az én dolgomra?
- Emlékszik az enyémre?
- Nyolczvanezer koronát hozott...
- Az enyém kétszáz ezret.
- Rongyos kis árvapénzek...
- Bagatell volt az egész...
- Eh! senki sem próféta a hazájában.
- Az én tehetségemmel...
- Az én befolyásommal...
- Ha én Párisban élhetnék!
- Egy ilyen rongyos Duez...
- Egy ilyen tehetségtelen fráter...

Az utolsó akkordok elhalóak; a végső elkeseredés váltja ki őket.

- Ó te nagy, te szent kultúrország!
- Franciaország!...
- Ott lehet lopni...
- És panamázni...
- Ki kell vándorolni ebből a nyomorult országból...

Maitre Jacques.

Krónika II.

Az érettségi.

— márc. 18.

Belső és igazán bizalmas ismeretségem van egy emberrel, egy kortársammal, egy konskolárisommal, aki az érettségi vizsgálaton elégséges, vagyis harmadrangú osztályzatot kapott a magyar nyelvből és megbukott és pótvizsgára utasított a természettanból. Ez az ember ma középrendű újságíró, de, amennyiben időm telik rá, hogy olvashassam az ő írásait is, kétségtelennek tartom, hogy ír csaknem olyan jó magyar nyelven, mint az Akadémia főtájkára és elsősorban és nevezetesen természeti problémák érdeklik. Valószínű tehát, hogy már az iskolában is a magyar nyelv mibenléte, csodás, ijesztően gyönyörű kiaknázhatatlansága mellett a természeti dolgok megismerésére való vágyakozás bolygatta leginkább a zsendülő, irányt kereső lelkét. Elégséges volt tehát a klasszisa a magyar nyelvből; szekunda és szeptemberi pótvizsgálatra utaló a fizikából.

Hogy ki volt, az mindegy; a neve mellékes, de a példája elrettentő. Mert sokkal jobb villamos kalauznak vagy pedig viczeházmasternek lenni, mint ujságírónak és valóban azoknak a jelesen, »cum praecclare« érettségizett diákoknak van igazuk, akik ma már részben főerdőgondnokok Aknasugatagon, részben algimnáziumi igazgatók Csipkés-Szent-Tamáson, részben őrnagyok a 218. számú csukaszürke gyalogezredben és ott viszik előbbre a magyar kulturát.

Mert a baj sohasem a tanrendszerben, vagy a vizsgálat intézményében van, hanem mindig a diákban. Legalább is ez a tétel áll a legmegkövesedettebb és legmegcsontosodottabb merevségig igazsággéppen a mai pedagógiában. Minden gyereket — akarom mondani anyagot — egy kaptafára kell huzni, mindnek a bőrét egyformán cserezni ki és mindből jó átlag-honpolgárt nevelni, »mit beschränktem Untertanenverstand«. Még a mai világnak legjobb és — kövezzen meg érte, akinek nem tetszik, vagy aki nem hiszi el — legszabadabb lelkű nevelői, a piaristák sem tehetnek másképpen, ők is alatta vannak a mai pedagógia kényszerének és a klasszifikációban, a vizsgálat eredményének a mérlegelésében kénytelenek nem az egyéniséget, hanem a tansablont venni elsősorban tekintetbe.

Mindezeket a gondolatokat pedig most az hozza bele a krónikába, hogy Lipcsében az érettségi után, — furcsa emberek ezek a szászok, hogy nekik már márcziusban is van érettségi és sokkal okosabbak a svábok, akik csak negyven éves korukban okosodnak meg — tehát Lipcsében és az érettségi után egy diák, névszerint valami Kugmayer József, agyonlőtte magát. És pedig nem azért, mert megbukott az érettségén, hanem azért, mert — kitűnő sikerrel tette le a vizsgálatot. Ez a dolog illogikusnak, wildei, avagy shawi paradoxonnak látszik így az első pillanatra, pedig dermedtően, shakespeareien, avagy schopenhauerien logikus, helyes és semmiféleképpen el nem ítélt cselekedet volt.

Mert a Kugmayer gyerek irást is hagyott hátra — csak ebben sablonos az öngyilkossága — és abban azt mondja: »Ha minden sikerért annyit kell küzdeni és olyan izgalmakat kell kiállni, mint az én mai sikerémért, akkor nem érdemes tovább küzdeni«. És ez az ember, aki ezt leírta a megfontolt halála előtt, még csak tizenkilencz esztendő volt és a hiradás, amely az öngyilkosságáról szólt, meg is jegyezte róla, hogy »tettét pillanatnyi elmezavarban követte el«. Pestalozzi pedig, gondolom, ma már hetvennégyezer esztendő volt, ha élne, soha egy pillanatnyi elmezavar nem háborgatta és azt hiszem, hogy Gönczy Pálnak, Névy Lászlónak, Barkóczy bárónak és Tóth Jánosnak sem zavarta meg soha egy pillanatra sem az elméjét az a gondolat, hogy a hiba tehát mégsem egészen magában a diákban van, hanem valamelyest az oktatásnak és főképpen a vizsgáztatásnak a mai rendszerében is.

Vegyük tréfára a dolgot. Gyönyörű dolog például az accusativus cum infinitis, még szebb az ablativus absolutus, de legszebb a gyöngé aorisztus, amelyikről

Pindárosz ugyse most sem tudom, hogy néha miért keményedik meg. Pedig négy évig tömték a fejemet azzal a nagy igazsággal, hogy a tüptő igének a szenvedő multban az infinitivusa éppen úgy hangzik, mintha magyarul egy kicsiny, szölke és csipős állatnak a máj-át emlegetnék. Sőt, ha tovább megyünk, még a fején is megfoghatjuk a dolgot, mert a tüptő-ből, ha sokáig dagasztják, végre kijön az is, hogy *ερετύειν*.

Nem szeretném, hogyha a doktor a receptet magyarul írná fel nekem, illetve a patikusnak, mert akkor még jobban megijednék tőle. Azt is jól esik hallanom, — néha templomba is megyek, mert az ember semmiről sem lehet egészen bizonyos — hogy »Genitori genitoque«, meg azt is, hogy »hagiosz athanatosz«. Jó az, hogy a liturgia meg a recept idegen nyelven szól, mert különben alighanem még kevesebben hinnének benne. De . . . érdemes ezért egy diáknak öngyilkossá lenni? Helyesebben: érdemes ezért már egy tizenkilencz esztendő Kugmayerrel felismertetni azt az igazságot, hogy »nem érdemes tovább küzdeni«? Hiszen negyvenesztendő korunkban mindnyájan Kugmayerekké leszünk már és belátjuk, hogy csakugyan nem érdemes tovább küzdeni, de akkorra már mégis csak kifacsarodik a kezünkben a revolver, mert asszony, gyerek, kötelességtudás, igamegszokás, mi egymás valami aranyfuttatást is ad a küzdelem rozsdás vására. De azt a negyven esztendőt, azt a nyomorult kis arasznyi létet, amelyikben az élet ideálmusa, kiélhetése, illuziója tart, talán mégis kár meggyüöltetni már az iskolában a kétlábu tollatlan állatokkal. Azt, hogy nem érdemes küzdeni semmiért sem, majd megmagyarázza azután az az első hajsza, amelyik kinék-kinék a homlokán egyszerre csak megfakul, megfehéredik.

Nem a lemondást, az unalmat, azt a rettenetes unalmat, amelyik még a Petőfi verseit is verklivé tudja örölni, amelyik Homérosz nagyszerűségeit is elkicsinyesíti, Tacitus márványát is kavicsra aprítja, kellene tanítani az iskolákban, hanem az életnek azt az igazi megismerését, ami ott kezdődik el, hogy: kétszerkettő = négy. És végződik azon, hogy: becsülj meg mindent, ami ezen a világon van, becsüld meg tehát a küzdelmet is, mert ki tudja, hogy ha haló porodból mint sirbeli féreg, vagy mint szomorú ciprusfa lombja, vagy mint televényföld fogsz feltámadni, lesz-e akkor is annyi öntudatod, mint most, embernek van és meg tudod-e majd akkor is úgy becsülni az életedet?

. . . Messzire tévelyedtem. De a revolvergolyó olyan dolog, hogy az ember, ha foglalkozik vele, sohasem tudja, hogy hova jut végül. Vihet a mentőkocsiba csak úgy, mint az elüziumi mezőkre, vagy pedig még az oktatási agyaknak a jobb megfontolására is.

Igazán, valóban nem azért sajnálom szegény Kugmayer Józsefet, mert meghalt, nem is azért, mert a maga kezét emelte saját magára, még csak azért sem, hogy kitűnően érettségizett, hanem azért, mert már az élete nyomorult, embermilliárd-koptatta küszöbén meg kellett tanulni neki azt, hogy semmiért sem érdemes küzdeni.

És tisztelem, mert konzekvens volt. Levonta a végső következtetést mindabból, amit ma az iskola tanít. Megmutatta a véres halántékán, hogy mi a mai iskola.

Paganel.

Lehetetlen utazás.

Irta: JEANNE MARNI.*

DESCLÉS ASSZONY, negyvenhat éves.
DESCLÉS UR, ötven éves.
VICTOIRE, harmincz éves.

Előkelően berendezett lakás a boulevard Malesherbes-en; esti öt óra, téliidő.

Desclés asszony a maga szobájában az íróasztal előtt ül és levelet ír. Utczai öltözéket visel: nagyon egyszerű fekete kalapot és sötétszínű ruhát. Mellette a széken egy bőrnöd s egy utazóköpeny hever.

Victoire jár-kél a szobában és rendezget.

DESCLÉS ASSZONY *(ír)*: ... és ő miattuk, a gyermekeink kedvéért, az ő könyörgésükre, az ő esdésükre történik, ha most elhagyom a házat, ha elmegyek. Gabriel naponként felkeres, mihelyt szabadulni tud hivatalából; nem akarja, hogy heteken át várjak rád, anélkül, hogy tudnám, hol vagy... Nem tűri többé, hogy a világ előtt nevetségesnek, megcsaltnak, elhagyottnak, elárultnak látszassam!... Azt mondja, hogy már eleget szenvedtem, hogy eleget látott engem gyötörödni, hogy a mérték immár betelt, hogy éppen elég volt... Jean ugyanezen a véleményen van... Mind a ketten velem akarnak élni, dolgozni akarnak értem, s hátralevő napjaimat ha nem is boldoggá, de legalább csendesekké és nyugodtakká tenni. Az volt a szándékom, hogy megbeszélem veled a dolgot s mindezt előszóval mondom el neked. De ime már tizenegyedik napja, hogy felém se nézsz... Vajjon mikor fogsz visszatérni? Ha nem küldtél volna haza fehérneműért és ruháért, azt kellene hinnem, hogy meghaltál. Tegnap láttak téged a lóversenyen: karöltve mentél Fertil asszonynyal... Légy résen ezzel az asszonynyal szemben; nagyon szép és nagyon kedves; de emlékszel-e rá, hogy ő volt az, aki a tönk szélére juttatta de Laires urat, s hogy ez végül is golyót röpitett agyába kétségbeesésében? Nos és te, miképp fogsz neki te megfizetni? En már mitsem adhatok neked, mert semmim sincs. Te eltékoztalt mindent, a hozományomat, ékszereimet, mindent! Ugy emlékszem, hogy a butorunkat az én nevemre vásároltad; ha tudsz rajta adni, ám add el!

A cselédséget kifizettem. Joseph ezer frankot követel tőlem, melyet állítása szerint odakölcsönzött neked. Igaz ez? Nem tudtam megadni neki, mert nincs. Háromszáz frank készpénzzel utazom... nagyon fáj-lalom, hogy Josephnek nem tudom megadni azt az ezer frankot... Ez az ember fecsegő és rosszindulatu, s úgy hiszem, rettenetes dolgokat fog terjeszteni rólad... Ha megfogadod a tanácsomat, úgy rendezni fogod ezt a dolgot, mihelyt csak lehetséges és kielégítöd őt, mihelyt visszatérsz; de mikor fogsz visszatérni?...

VICTOIRE: Asszonyom!

DESCLÉS ASSZONY: ?

VICTOIRE: Azt hiszem, az ur jött meg.

DESCLÉS ASSZONY: Gabriel ur?

VICTOIRE: Nem; az ur!

(Az ajtó hirtelen kinyílik s Desclés ur belép. Victoire el.)

DESCLÉS ASSZONY: Hogyan, hogyan... te vagy?

DESCLÉS UR: Igen, én vagyok. *(Halotthalvány; szeméből mély megdöbbenés sugárzik s tekintete az ijedtség kifejezésével felesége szemébe mélyed.)* Nem keresett senki?

DESCLÉS ASSZONY: Senki.

DESCLÉS UR: Bizonyos vagy ebben?

DESCLÉS ASSZONY: Egészen bizonyos.

DESCLÉS UR *(beleejti magát egy karosszékbe)*: Oh, nem bírom tovább! *(Arczát kezébe rejt.)* Oh!!!

(Csend. Desclés asszony urára tekint, aki összetörve ül a karosszékben, azután alig észrevehetően vállat von, majd a levelet összehajtja, borítékba teszi s az asztalra helyezi. Azután kezébe veszi köpenyét s megindul az ajtó felé.)

DESCLÉS UR *(felemeli fejét)*: Hová mégy? Te el akarsz menni?

DESCLÉS ASSZONY: Elutazom.

DESCLÉS UR: Hogyan? Te utazol? Te el akarsz menni?

DESCLÉS ASSZONY: Elmegyek.

DESCLÉS UR: Hosszabb időre?

DESCLÉS ASSZONY: Örökre.

DESCLÉS UR: Te elhagysz engem? Te megelégteltem mellettem?

DESCLÉS ASSZONY: Igen.

DESCLÉS UR: Igazad van. Ám menj. Ez a legokosabb, amit tehetsz, különösen ebben a perczben. *(Keserűen.)* Igenis, különösen ebben a perczben! Nos, menj hát! Mire vársz még, ha menni akarsz?

DESCLÉS ASSZONY: Gabrielre várok, aki majd értem jön.

DESCLÉS UR: Ő elvisz magával?

DESCLÉS ASSZONY: Jeannel együtt... Ezentul együtt fogunk élni mind a hárman... *(Csend.)* Isten veled, Lucien!

DESCLÉS UR *(fagyosan)*: Isten veled!

(Desclés asszony néhány lépést tesz előre. A küszöbön visszafordul, hogy egy utolsó tekintetet vessen férjére. Ez újból kezébe rejtette arczát, s remegő ujjainak álarcza alatt keservesen zokog.)

DESCLÉS ASSZONY *(helyén állva, anélkül, hogy közelednék feléje)*: Miért sírsz? Mi bajod?

DESCLÉS UR: Semmi, semmi... Nincs semmi bajom... Hagyj magamra... Menj!

DESCLÉS ASSZONY: Téged valami ért! De mi vajjon? Lássuk, mi a bajod?

DESCLÉS UR *(leveszi kezét arczáról, melynek vonásai-ban a rémület tükröződik)*: Mondom, hogy hagyj magamra; szükségem van arra, hogy egyedül legyek. Abban a pillanatban, melyben mégy, melyben már nem érdeklődöl további életem iránt, közönyös lehet előttem, hogy engem mi ért. Menj tehát! Ugyan, mire vársz még?

DESCLÉS ASSZONY *(elgondolkodva)*: Jó, jó, megyek már... *(Nem mozdul.)* Nem lehetek segítségére vala-miben?

DESCLÉS UR: Ebben a pillanatban? Nem!

DESCLÉS ASSZONY *(ugyanugy, mint előbb)*: Bizonyos vagy benne?... Egészen bizonyos vagy, hogy semmi-ben sem segíthetek rajtad? *(Desclés ur nem felel.)* Lássuk csak! Ha sírsz, annak nagy oka van. Te nem szoktál oly könnyen sírni! Legyen bizalmas hozzám. Miért sírsz? Meg fogod nekem mondani, hogy miért sírsz?

DESCLÉS UR: Nem, nem akarom. Akkor, amikor

* A Cannesban az imént elhunyt jeles francia író nő hagyatékából.

te magamra hagysz, amikor elhagysz a veszély pillanatában...

DECLÉS ASSZONY: A veszély pillanatában? Mi csoda veszélyről beszélsz?

DECLÉS UR: Tehát te semmit sem értesz meg?... Te nem látsz semmit?... Te nem találsz ki semmit? *(Felemelkedik s nagy léptekkel fel és le jár a szobában.)* Hogyan? Én egy fantasztikus életet élek, tele hallatlan trükkökkel s veszélyes fordulatokkal, szédületes tojástancczot járok, s te sohasem kérdezted volna magadtól, hogy nem roppanok-e össze egy szép napon? Nos, ez az! Összeroppantam! A talaj kisiklott a lábam alól. Már a földön fekszem. Mindennek vége! Innen többé már nem mehetek ki. Csoda különben, hogy ez nem következett be már régen! Valóban, a fiaim kevésbé balgák, mint te vagy. Ők jól tudják, hogy miről van szó, s ez az oka, ha undorral elmenekültek az atyai házból... Oh, nekik gyors felfogásuk van! Végre is, ez még nem minden... Te tudni akarod, hogy mi a bajom?

DECLÉS ASSZONY: Igen!

DECLÉS UR: Nos, minden pillanatban várhatom, hogy letartóztatnak; talán még ma este, de holnap reggel mindenesetre...

DECLÉS ASSZONY: Letartóztatnak? Miért? Mit követtél el?

DECLÉS UR: Loptam. Oh, nagyon kérek, ne kívánj tőlem részleteket! Elégedjél meg annak tudatával, hogy lehetetlen tagadnom, mert, ahogy mondani szokás, akkor kaptak rajta, mikor a más zsebében kotorásztam... *(Csend.)* Nos, te nem sikoltasz fel? Te nem ájulsz el a borzalomtól?

DECLÉS ASSZONY *(ólomszürke arcczal, révedező tekintettel, halk hangon sugva)*: Csend! Hangokat hallok az előszobában. Talán már... *(Egész testében megborzad.)* Talán már itt van a rendőrség! Hallod? *(Még halkabban.)* Hallod?

DECLÉS UR *(szintén remegve)*: Igen, igen!...

(Öntudatlanul megragadja felesége kezét és hozzásimul; egy pillanatra a rémület csendje, azután kinyílik az ajtó. Victoire belép.)

VICTOIRE: Asszonyom, itt van Gabriel ur.

DECLÉS ASSZONY *(fellelegzik)*: Ah! Vezesse be a szalonba.

VICTOIRE: Gabriel ur már lement, asszonyom. Lent várja a kocsiban. Kéreti, hogy kövesse.

DECLÉS UR: Megmondta ön Gabriel urnak, hogy itthon vagyok?

VICTOIRE: Igenis, uram.

DECLÉS UR: Jól van. Fogja a bőröndöt, madame követni fogja önt.

(Victoire odalép a bőröndhöz. Abban a pillanatban, mikor fel akarja emelni, Declés asszony megérinti a karját.)

DECLÉS ASSZONY: Hagyja csak!

VICTOIRE *(meglepetten)*: De, asszonyom...

DECLÉS UR: Hogyan? Te megváltoztattad a szándékodat?

DECLÉS ASSZONY: Igen.

DECLÉS UR: Te már nem akarsz utazni?

DECLÉS ASSZONY: Nem.

DECLÉS UR: Akkor értesíteni kell Gabrielt...

DECLÉS ASSZONY *(szilárdan)*: Azonnal! *(Victoire-hoz.)* Menjen le és mondja meg fiamnak, hogy lehetetlen elutaznom, hogy ne várjon... Majd írni fogok neki...

VICTOIRE *(zavartan)*: Igenis, asszonyom! És asszonyom podgyásza?

DECLÉS ASSZONY: Azt hozza megint fel!

(Victoire alattomos tekintetet vet gazdáira, azután vontatottan távozik.)

Tájkép.

— Stefan George. —

Ez itt a kunyhó, ahová a sápadt
Havasok felől szálló szürkületben
A hajnal bágyadt holdfénye beárad —
S hol álmod fölé hajlok önfeledten.

Meredek hágók kötömbjein járva
S távont kitaró fensíkokhoz érve,
Üdvöm volt szemed kéklő encziánja
És gyönyöröm arcod pelyhes fehérje.

Mély szakadékok ösvényén menet,
Hol hegymászókkal törtünk a magasba,
Üdítőbb volt tiszta leheleted,
Mint tikkadt délben hús kutak itálja.

Téged felver a reggel üde szárnya,
Hogy visszatérj, hol a hímes határ vár.
A falakon a néma búcsu árnya...
Jaj, innen egyedül megyek tovább, már.

Behavazott hegytarajok mentében,
Egy szűk mosás jegén át sziklaszálak
Megfélemlítő közelébe értem,
Hol vad szurdokban dermedt vizek állnak.

Törpe fenyők küzködnek itt a széllel,
Mind zordonabb csapása van az útnak...
Hol minden nyom a fellegek közt vész el,
A mélységek sötét hárfái zúgnak.

Kún József.

Krónika III.

Egy pesti nábob.

— márcs. 18.

Amikor eltűnnek, vesszünk csak észre, hogy ennek a Budapestnek milyen jellegzetes, különös alakjai vannak, milyen figurái, amelyek érdekesség és a körük szövedött legendák dolgában versenyeznek bármely világáros típusaival. Az öreg Kaszelik például megérdemelte volna, hogy az egész világon ismerjék, pedig Pesten kívül csak Párisban ismerték, amikor még nem volt olyan nagyon öreg... Kaszelik bácsi, akit hétfőn utoljára visznek fényes batárjában elnyujtózva, alva az utcákon végig! Csakhogy ezuttal két ló helyett hat lesz befogva és fekete tollbóbita lesz a fejükbe tűzve. Ezek a pompes funébrés lovai és nem az elátkozott Csipkerózsika udvartartásából kerültek ki.

Rendesen két ló szállította az öreg urat és úgy tetszett nekünk, hogy az az *à la Daumont*-fogat, a ropogósra borotvált öreg kocsissal, az unottan maga elé meredő öreg titkárral, a lábukról szinte elfeledkező öreg lovakkal és főleg a széleskarimájú

czilinder alól kinyuló nagy orral, a körüle bodrosodó finom fehér prémmel, amely a haját volt hivatva helyettesíteni; alatta pedig a másik fekete prémmel, a nagy bundával, amely Kaszelik bácsit markirozta, — hogy ez mind-mind a száz esztendő álomra elátkozott Csipkerózsika udvarából szabadult ki. Abban a kocsiban és a kocsi körül mindenki aludt. Aludtak a vánszorgó lovak, a kocsis, a titkár; gögösen, nyiltan, elterpeszkedve, ahogy mindez ily nagy urhoz illik, aludt Kaszelik bácsi; ha véletlenül a meleg tavaszi levegőből rátévedt a batárra egy fia-légy, az is rögtön elaludt, azt hívén, hogy ősz van és illik a téli halálra készülni; sőt a tavaszi napsugár is elaludt rögtön, amint rátévedt a kocsi fényes falára és a Stefánia-úton sétálók nem tudták, miért borult el egyszerre az ég...

Sokszor gondoltam, hogy a széleskarimájú czilinder, a fehér bodrok és a bunda alatt nincs is semmi; csak úgy hordják körül a bebugolyált öreget, mint ahogy egykor Szulejman szultán holttestével frocslizták a magyar sereget...

Negyven vagy ötven milliója volt, tehát rossz embernek nézték. Az ilyen gazdag ember akkor viseli jól magát, ha rossz ember. A nagyon nagy vagyont gyűlölik az emberek, akármit is csinál a tulajdonosa. Némelyik azonban megcsinálja azt az izléstelenséget, hogy mint Rockefeller, milliárdokat ad jótékony célra, vagy mint Bleichröder veje, föllép szocziálista képviselőnek. Ezek ellen aztán szocziális teóriákat kell kigondolnia a szegény emberiségnek, hogy teljes joggal gyűlölhesse őket, mint hogyha a nagy vagyon magában már nem volna elég boszantás. Kaszelik bácsi nem mérgeztette ilyenekkel az embereket. Ő őszintén és egyszerűen gazdag ember volt, ahogy az iskoláskönyvekben áll. Lovainak porcellánvályuból adott vörösbort inni, ellenben a szegényeknek nem adott egy vasat sem. Óriási telkei voltak mindenfelé a városban, amelyeket siváran beépítetlenül hagyott, hogy gunyosan vigyorogjanak ki a palotatömbökből: a Kaszelik bácsi rossz ember és csak azért sem épített, akárhogy könyörögnek is.

Jó tette, hogy így tette. Hiszen ha akármilyen jót csinál is, csak kitaláltak volna valamit ellene és a drága pénzért éppugy gyűlöltek volna, mint most ingyen. Hiába, a gazdagság ellen csak egy orvosság van: a pénzt odaadni. Amíg megvannak a milliók, addig van gyűlölet is... Lám, a Kaszelik bácsi papája, a másik öreg Kaszelik, akiről apáink regéltek, az nem csinált ilyen telek-tréfákat, a milliói azonban megvoltak, tehát gyűlölték. Ürügyül azt találták ki, hogy ő építette a gellérthegyi czitadellát, amelyből ágyuk torka meredt rá Pestre, nehogy megismételhesse a negyvennyolczas tréfát. Az kétségtelenül igaz, hogy az idősebb Kaszelik építette a czitadellát. Csak az nem igaz, hogy a czitadellát Pest ellen építették. Az ifjabbik Kaszelik, aki buszárfohadnagy volt és mulatságból hadtörténelmi munkákat írt, ha a waterlooi ütközet helyett Buda ostromaival foglalkozik, fölvilágosíthatta volna polgártársait a czitadella stratégiai jelentőségéről. A Gellért-

hegyet egyszerűen azért erősítették meg, mert Budavár valamennyi ostrománál, úgy a töröktől való visszafoglaláskor, mint negyvenkilencben, Buda úgy esett el, hogy elmulasztották a Gellérthegyet védeni. A Gellérthegy uralja a Várhegyet és a czitadella egyszerűen a tudós bécsi vezérkar gondoskodásából került oda, a budai védőművek kiegészítéséül.

De már az öreg Kaszeliknek is milliói voltak, ki kellett tehát találni valamit ellene és ezt a szegény czitadella szenvedte meg. Sőt: még maga a császár is nyögte a Kaszelik-milliókat.

És még legyenek az embernek milliói!...

Kéri Pál.

INNEN-ONNAN.

☉ **Dal a Balkánról.** Ilyenkor, tavasszal... igen, ilyenkor tavasszal kiteszik a székeket a korzóra és a Balkánon is, kibujnak oduikból a kis fejedelmek. Szegények, akárhova néznek, akármit csinálnak, minden elképzelhető diplomáciai cselszövényt feldolgoztak előlük az operett-librettisták. De élni és keresni csak kell, és ilyenkor czár lesz a filippopoliszi ögröfökből és Nikita az eget veri. Mások beállítják a gyorsvonatot a menetrendbe és elutaznak. A balkáni gyorsvonat kis kocsijai szaporán zörögnek végig az aldunai völgyeken és minden kupéből egy fenség orra látszik. Kopottfrakkos diplomaták, kik egész télen Macchiavellit olvasták kamráikban, felállnak, megmosdanak és a fürdőszobából megfenyegetik Aehrenthalt. Törökországban pedig a szultán éjjel-nappal azt tanulja a különböző kioszkokban: hogyan kell üdvözölni a kollégákat, ha megérkeznek: Ferdinándnak jobb kéz, nejének kéz- és lábcsök; Péternek lábcsök, Károlynak fél-ölelés, Nikitának 'kis ujj... Hagyjuk őket játszani. Idén sok makk termett odalenn és tavalyról maradt még egy csomó patrón. Idén kétszáz forinttal emelheték a civillistát.

* * *

24 **A kelletlen ajándék.** Nem tudom, ki volt az első, aki megállapította, hogy bölcs dolog a hasznosat a kellemessel összekötni. És bár a mi modernnek mondott egész életünk ezen az alapon rendezkedik be, a történelem mégsem kutatja, ki volt az a kitünő moralista, aki a világot ezzel az esztetiko-utilitárius elvvel megörvendeztette. Mint minden bölcseségnek, ennek is az eredete belevész a multba és nekünk, epigónoknak, legfeljebb az az örömünk telik, hogy néhanap e maxima gyönyörű nyilvánulásaival találkozunk. Mint például minap történt, amikor a Nemzeti Színház gárdájának fiataljai ugynevezett »házi ünnepséget« rendeztek, ünnepet, amelynek keretében úgy párosították össze a hasznosat a kellemessel, hogy jó maguknak pokoli gaudiomot szerezzenek, másoknak pedig, azon a czímen, hogy jubilálják őket, pokoli boszúságot. Tudniillik ezek a színházi fiatalok összeálltak és elhatározták, hogy diszoklevéllel, czimeres gyűrűvel és ovációval öntik nyakon a színház amaz »öreg« tagjait, akik már negyedszázad óta vannak a nemzeti műintézet szolgálatában. Ezek a fiatalok úgy érezték, hogy legfőbb ideje az öregségükre, a rokkantságukra figyelmeztetni amazokat, akik, úgy látszik, se személyük szerint, se művészetükkel nem hajlandók megéreznii az öregséggel együtt járó megrokkanást. Szó ami szó, ez az oktrojált ünnepség nem tartozik az izléses dolgok közé és külö-

nösen színészek részéről színészekkel szemben nem, mert ha azok a tehetséges, érdemes öregek — egy Ujházy Ede, egy Jászai Mari — meg tudják bocsátani amazok fiatalágát, a legkevesebb, ami viszonzásul kijár nekik: hogy viszont ezek se figyelmeztessék őket az idők mulására. Így azonban, bocsátassék meg nekünk az analógia, ez a diszoklevelezés, czimeres gyűrű ajándékozás és tüntető ováció igen közelről hasonlatos ahhoz a gyöngédséghez, amelylyel az egykori szultánok a legfinomabb, legtartósabb, légyönyörűbb selyemből font zsineget küldték ajándékba kedvelt és nagyrabecsült hiveiknek.

24 A fehér ingvért. Victor Hugo, aki érzelmes, megdöbbentő, megrázó regényt irt a halálraitélt utolsó napjairól, valószínűleg megfordult pantheonbeli sirjában, amikor a rikkanások lármájából arról értesült, hogy Limogesban halálra ítélték egy gyilkost és ennek az embernek az volt az utolsó kívánsága, hogy tiszta inget adjanak rája. Nehogy pedig bizarrériával vádolják, a halálraitélt hozzátette azt is, hogy a mult év szeptembere óta nem adtak rája a fogházban tiszta inget. És bizonyos meglepődöttséggel konstatálta, hogy sikerült utolérnie katolikus Izabellát, aki Granada ostromakor megfogadta, hogy amíg a várat be nem veszik, nem ölt tiszta inget. Látnivaló, hogy a limogesi gyilkos ráczáfol némileg Victor Hugo romantikájára, sőt látnivaló az is, hogy ez az ember nem csupán a gyilkolás művészetében volt jártas, hanem a történelemben is, és nem egészen járatlan a higienia dolgaiban sem. Kegyelem nem jár ugyan neki ezért a kettős verzátusságáért, de néhány soros emlékezés, itt, talán mégis, mert hiszen nem mindennapi, hogy valakinek a tiszta ing legyen a legfőbb és utolsó kívánsága. Meghatva köszöntjük ezt az újfajta, igazán *dernier cri* gyilkos urat. És csak azt nem értjük, hogy aki a tiszta ing jelentőségével ennyire tisztában volt, hogyan hogy nyaktóló alatt ér siralmas véget, ahelyett, hogy fényes karriert fut meg, aminő ki szokott járni mindazoknak, akik tudják, hogy a vakítóan fehér ingplasztikon a legjobb hadivért, tekintet nélkül arra, hogy kit és mit takar.

☉ Az új istenek. Egy örültnek megjelent Bajorországban az Isten, a karján hatalmas pneumatikkal és így szólt hozzá: Te, ember, a te fiadat megölte egy automobil, menj ki tehát az országutra és tégy egy fahasábot a porba, hogy minden gépkocsi felboruljon. — Így szólt az Isten és eltűnt hatalmas benzingőzben. Az örült kiment éjszaka az országutra és mikor távolról nagy fehér fényt látott közeledni, letette a hasábot. Az automobil gögösen, boldogan jött, benne ült prémes bundában egy számtanácsos és szép, fiatal hölgye és két perc múlva nagy, nagy csend volt a tájon. Ime, az istenek is haladnak velünk, leteszik a gloriolát és soffőrsapkát tesznek helyébe, hatalmas szemöldök fölé. Az automobilon boszuálló istene ott kísért éjjel a keresztutakon és a szemei úgy világitanak, mint a vidám acetilgázok. Gyorsan suhan át a völgyeken, ott lebeg a pompás kocsi fölött és ha a szemét behünyja, széthull a motor, a kerekek elgurulnak és hirtelen kialszik minden világosság.

24 II. Miklós. Azt hisszük, a történelem furcsán lesz majd azzal a szöke szakállu, tömpe orru, néha bámulatosan vakmerő, máskor mulatságosan kicsinyes, hol szélesen nagy koncepcziója, adott alkalommal pedig szinte korlátolt csürral, aki mint a minden oroszok cászája, egy darab világnak sorsát tartja ez idő szerint kezében. Ez a Romanov, aki évszázá-

dos degenerációval terhelten szakadt rá a trónusra, rejtély lesz a jövőendő historikusnak, aki az időtől és kortársi befolyásolatástól menten fogja szemügyre venni az alakját, az egyéniségét és az ő történeti életét. Tudjuk róla, hogy a béke olajágát vette kezébe jogar helyett, amikor trónra szállt és tudjuk róla, hogy Napoleon óta ő az, aki a legvéresebb hadjáratot vezette. Tudjuk róla, hogy bámulatosan gyenge, sőt gyöngéd ember és mégis ő az az utóbbi félszázadban, aki a tulajdon országában a legtöbb vért ontatta. Tudjuk róla, hogy tele van aggodással a tulajdon és a hozzátartozói életéért és mégis ő az, aki ezrével fosztott meg szülőket a gyermekeiktől és gyermekeket a szülőiktől. Most pedig életének sokféle ellentmondását tetézi újra egygyel: ő, aki teljesen a szent színódus és a papok szolgája, egyszeriben kiad egy ukázt, amelylyel eltiltja a papokat tőle, hogy politikát üzzenek. Megtiltja nekik, hogy politikáról beszéljenek, szónokoljanak, vagy hogy politikai írásokat olvasanak. II. Miklós az evangéliumot szorítja a papjai kezébe és aki megszokta, hogy az elmaradt, műveletlen, konzervatív országokban a pápi befolyás érvényesüljön, most csodálkozva áll meg e látvány előtt: a cászár kizárólag ajtatosságra szorítja a papjait. Valóban igaz, hogy ellentétekből, ellentmondásokból rakódik össze az emberi élet. Csakhogy míg attól a gyönyörűségtől meg vagyunk fosztva, hogy a tulajdon ellentmondásainkat felfedezzük, a másokéit annál tökéletesebben fogja át értelmünk. És különösen akkor, ha baldachinos trónon történnek ezek az ellentétes gesztusok és hangzanak el ezek az egymást czáfólo ellentmondások.

24 A kutyabüvölők. A hammelni patkánycsalagató után most felderült a párisi kutyabüvölők napja. A párisi kutyabüvölők professziója merőben új és megérdemli, hogy megismerjék itt nálunk is, ahol új pályák ritkán nyílnak és a régi kenyérkeresetek túl vannak zsúfolva. A kutyabüvölőket a francia finánczseni találta ki. A párisi pénzügyminiszteriumban tudniillik úgy találták, hogy sokan vannak, akik otthon kutyát tartanak, anélkül, hogy beszolgáltatnák érte a kutyadót. A kutyafáját, — gondolta magában Cochery ur, a finánczminiszter — ez nem tarthat így tovább és megteremtette a kutyabüvölők mesterségét. Olyan emberekből, akik különös ügyességgel tudják utánozni a kutyaugatást, kis brigádot szervezett és ezek az emberek most éjszakáról-éjszakára odaállnak a villák és paloták elé, hogy hangos ugatással, szerelmes vonitással nyugtalanítsák a palotákban lakó kutyákat. Aztán hallgatóznak, honnan kapnak feleletet. És észrevételeikről, megfigyeléseikről jegyzetet készítenek s másnap besugják, hol vannak titokban tartott, letagadott ebek, amelyekért gazdájuk nem fizetett adót. Bizonyos, hogy a letagadott kutyáknak jobb dolga van, mint a bevallott kutyabüvölőknek, mégis sokan akadtak, akik elvállalták ezt az alsóbbrendű állami alkalmaztatást. És most éjszakáról-éjszakára ott kutyagolnak a kutyabüvölők Páris utcáin, járnak viharban, esőben, amikor egy kutyát se tenne ki az ember az utcára. Nekik hiába mondja az ember, hogy kutyából nem lesz szalonna, szerintük kutyá nélkül még kevésbé telnék szalonnára. Mert őket a felfedezett kutyák szerint fizetik. És miközben az ebeket büvölik, persze ki vannak téve annak a bohózi eshetőségnek, hogy félórán át egymás ugatását hallgatják ki, mindkettő abban a hiszemben, hogy igazi kutyával folytat párbeszédet. De se baj. Az embert minden pályán érhetik csalódások, miért lenne mentettől a közös emberi sorsból éppen a kutyabüvölő, akit talán éppen a csalódás figyelmeztethet rá, hogy ember ő is, noha kutyá rossz mestersége van. Mignem a kutyák kitanulják a fináncztrükköt és nem mennek többé lépre. Akkor a kutyabüvölő-brigád majd hiába ugat. És ezen a ponton megbukik majd a reform. Mert ha a kutyá halad, mit ér, ha a finánczkaraván ugat?

4. **Vigyázat: mázolja!** Megdorgáljuk Kristófot, a szentet, aki átalvitte vállán Krisztust a folyón, és nyerte ezért a Christophoros — Krisztust vivő — nevet. Kristóf az utóbbi időben sokat szerepel, többet, mint ahogyan az olyan valakihez illik, akinek hire-neve előreláthatólag örökre meg van örökítve. Kristóf földi alakja, Krisztussal a vállán, szoborban megörökítve sokáig ott állt a Váci-utca egyik sarkán, ahol, balkont alátámasztva, meredt le a lenn sétálókra. Aztán lebontották a házat, és ebből az alkalomból Kristófról, mint aki állását vesztette, melanchólikusan szánakozó, meleg sorok jelentek meg a lapokban. De mert Kristófnak jó összeköttetései voltak, állástvesztése nem volt végleges és csakhamar kitűnő színekurához jutott a városházán, amelynek udvarában mint dísz tárgy és ékitmény szerepelt. Azt hittük, ezzel örökre el van helyezve és nem beszélget többé magáról. De tévedtünk. Azóta Kristóf megint aktuális lett és az is lesz minden héten, mert hétről-hétre átfestik, újfajta patina-ruhát adnak rá és a lapok szorgosan számot adnak erről az eseményről, amely egyszeriben azt is dokumentálni szokta, hogy a főváros mennyire istápolja a honi festőművészetet. Ejnye, ejnye, Kristóf, hát illik önhöz ez a féktelen önreklám? Nem szégyenli, hogy annyit és olyan sűrűn szerepel, akár holmi en vogue primadonna? Látja, Kristóf, önnek, aki elbirta Krisztust, aki pedig egy egész világ, nem illik, hogy ne viselje nyugodtan a városháza udvarán elfoglalt állását. Mert végre a városháza még csak nem is egy város, hanem csak egy klikk. És ez a klikk igen jól tudja, hogy kinek és miért juttasson hasznot azon a czimen, hogy önt hétről-hétre újra mázolta... Egyébként pedig, kedves Kristóf, legyen meggyőződve róla, hogy mentül többet festik önt, kegyed annál szennyesebb lesz, mint ahogyan kéz minél jobban moskeztet, annál piszkosabb lesz mindkettő...

24 **A desztillált platina.** Berlinben történt az a bolondos eset és úgy látszik, a jó Isten Köpenick városának szánta elégtételül. A berlini kémiai intézetből eltűnt néhány platina-csésze és velük szoros kapcsolatban eltűnt az egyik, tanársegéd, egy báró. Ha a báró egyedül tűnt volna el: a berliniek még azt hitték volna, hogy a platinacsészék desztillálták el, mivel azonban az eltűnés együttesen történt és a platina ma még igen drága fém, a berlini intézet megadta magát, annak a kevésbé kémiai, mint inkább fizikai, vagy helyesebben pszichológiai valószínűségnek, hogy a báró ellopta a csészéket és megszökött. Ezen a szigorúan induktív alapon folytatták a vizsgálatot és csakhamar kiderült, hogy a tanársegéd se nem tanár, se nem báró. Hanem egy közönséges szélhámós, aki egyedül azért csempészte magát be a tisztes intézetbe, hogy aztán nyomtalanul elpárologtassa a platinacsészéket. Amiből nyilván kiderül egyrészt, hogy ez a szédelgő jobban értett a kémiahoz, mint maguk a tanár urak, akiknek sejtelve se volt róla, hogy a platina illó anyag. Kiderül másrészt, hogy ez a szédelgő okos ember, mert tudta, hogyha mint tanársegéd jelentkezik, még akkor is kétségbenvonják a tudását, ha egyébként csakugyan tanársegéd. Ellenben ha mint báró jelentkezik, a tudomány nagyjai nemcsak a bárósága előtt borulnak le, hanem a tudására is esküsznek. Mert így történt. A szédelgő báró közel jutott a platinacsészékhez, mialatt egy igazi tudós talán hasztalan kopogtatott egy kis asszisztensi állásért... Az egész úgy különben kicsinyes, jelentéktelen és nem is azért irunk róla, mintha szívünknek jól esnék, hogy Köpenick így némi elégtételhez jutott, hanem mert meg akartuk mutatni, hogy ami a tudás és érték megbecsülését, a rang és protekció érvényesülését illeti, hát Budapest nincs is olyan távol Berlintől, mint azt egyesek hinni szeretnék.

SZINHÁZ.

Rozmarin néni.

(A Magyar Színház bemutatója.)

Ah, ah... Melly érzelmes kor. Csupa sóhaj és czukor, illegés és sáporás, pirulás és elájulás. A' szüziség és a jómód annyira a légben lengedez, mint ma az idegbetegség. Higyjék el, hogy azért mi is ilyenek vagyunk kicsit, tartózkodóak, szentimentálisok, finomkodók vagyunk, a XX. század esztétái s higyjék el, nem ok nélkül tért vissza husz évvel ezelőtt a vatermörder és a zenélőóra és nem véletlenül tetszik ma a svájci német író nénikéje és az iruló-piruló szüzecke, aki annyira ártatlan, hogy még azt se tudja, mi az ártatlanság s csak úgy szédül egy éjen a zöldfrakkos báró karjaiba, hogy a báró finoman és szívenvelmesen sugdossa fülébe a divatos és vadonatúj kifejezéseket: »kis-asszony«... »szememfény«... »édes angyalom«... Melly naiv történet. Melly naivok vagyunk mi, akiket ez újra hevit. Valahogy jól érezzük magunkat e környezetben, a sok bácsik és nénik között, emlékkönyvek, csillagos házi-sipkák, kávészínű kabátok, légycsapók és tubákszelenczék társaságában. Mintha hasonlítana ez a kor a maihoz. Züllött ez is, — a polgárvá züllött empire és az elhalványult rokokó — mint a mi korunk és a mi elfinomodott, legújabb művészetünk, mely az arisztokrácia és a bomló polgárság romjain épül és még a nevét is tőle kapja. Dekadensek az új művészek, a polgári élet elzüllöttjei. A biedermeier-kor is dekadencia. Talán ezért szeretjük annyira ezeket a bájosan unalmas embereket és az idillt és a mult pletykáit és a poros órákat és a falak fakult aranyát. Pihenni jövünk közéjük. Fáradtak vagyunk.

Dicsérnem kell *Vajdát*, — nemcsak *Vajda* Lászlót, a rendezőt, aki nagyon kedves keretbe állította a színjátékot — de *Vajda* Ernőt, a darab íróját is, akinek okvetlenül kitűnő stílusérzéke van és nem henye külsőségekben keresi a jellemzőt, hanem emberekben és a kor terjengős, idilli szellemében. Tessék megfigyelni, mily egyszerűen és ügyesen formálja drámává annak a leánynak a történetét, aki legelőször anya lesz, aztán feleség és végül menyasszony. Valami pikáns fehérség van az egészben. Valami egy letűnt kor ritmusából és kedélyes, meleg szoba-életéből s nekem kedves az az egyhangúság is, hogy ezek az emberek nem mozdulnak a helyükről és az egész mindvégig egy színen játszódik le. Ez kérem már stílus. Nem sokat törődöm azzal, hogy *Vajda* Ernő a mesét Zschokke kedves novellájából kölcsönözte. Istenem, annyi mese van. Az utcasarkokon s a kávéházakban tucatszálával árulják. Mégis csak író tudja megírni. Nem az a bájos hölgy a költő, aki versre lelkesíti a poétát, hanem a poéta, aki megírja. Kár tehát *Vajda* Ernő fejére olvasni a Reclam-Universal-Bibliothek 2096. füzetét. Arra gondolok, hogy mennyire elronthatta volna a kész anyagot, ha itt-ott többet, vagy kevesebbet mond és kiesik a stílusból. A színjáték egyetlen hibája, az ellankadás és az unalommá fajuló monotonía, éppen a stílusérzésből származik. Biedermeier ide, Biedermeier oda, nem lehet négy felvonáson keresztül sóhajtozni, érzelegni és legeket csapkodni.

A színészek nagyon biedermeieresek. Nem egészen szó szerint értem ezt és nem is dicséretként, hanem úgy, ahogy egy ismerősöm, aki torkig van ezzel a divattal és már-már mindenben biedermeier-stilust lát. A rossz vers biedermeier-vers. Kifíket bliccelni biedermeieres, három napig zülleni biedermeieres és utolsó fillérünket elveszteni a kártyán, az is végtelenül biedermeieres dolog. Ebben az értelemben *Forrai* Rózsi nagyon biedermeieres. Elejétől végig meghamisítja a kedves és szüzes nénikét ez a kitűnő

színész nő és ezuttal egy nem finom, nem is egészen rokonszenves anyóst játszik. *Boross* és *Z. Molnár* László is olyan kómikumot kever a játékába, ami élénken kéri a csendes milióból. Csak *Nagy Teréz* kifogástalan. Különböztet bántó viccek zavarják az összhangot, erős tréfák és harsány nevetések, holott ez a boldog és nyárspolgári kor nem látta ugy a groteszket; mint mi, nevetni alig tudott, inkább csak mosolygott, halkán és illedelmesen.

Alles verkehr, mint *Zschokke* novellája mondja. Ezért aztán néhány kritikus keményen és kicsit kegyetlenül a fiatal szerzőn verte el a port. Alles verkehr.

K. D.

Az obsitos. Bakonyi és Kálmán-operett és Vigszínház... mindez így együtt a két év előtti Tatárjárás óta a mi közönségünknek valami ápartot jelent. Egész másat, mint egyéb operettek. Müfajt a műfajban. A ma még nem — de nem sokára már — ugynevezett vigszínházi operettet. Ez nyilván csak egy különös érzés a közönségben, azért, mert nem volt hozzászokva ahhoz, hogy a Vigszínházban kórusokkal énekeljenek. És a Bakonyi-Kálmán-operettek talán csak abban különböznek egyéb operettektől, hogy a szerzők jobbat szándékoznak adni egy librettóból, mint muzsikából. Azaz hogy nem is jobbat, hanem irodalmibbat és művészbibet. Szerencsére ez nem sikerül nekik abban az értelemben, amelyben ők gondolják: a műfaj kötelez. Kötelezi az irodalminál túlzottabb szentimentalizmust, művészinél vastagabb humort, kötelezi azokat a koncessziókat, amelyeket egy elszórakozni és nem műélvezni vágyó közönség számára adniok kell. A szerzők óvatossága, amely — ismételjük — szerencsére nem sikerül nekik teljesen, azonban mégis azzal az eredménnyel jár, hogy egy első operettjük, mint az »Obsitos« nem egészen olyan, mintha azt egy ausgesprochen operett-színháznak irták volna. Az elkülönítő igyekezetben egy librettó, mint muzsika lazább szerkezetű, inkább összekapcsoltnak látszó, mint egy egységbe forrott. De ha ezt tovább is így folytatják, a közönséget hozzászoktatják ehhez az ő specialitásukhoz, bizonyára el is fogják vele hitetni, hogy ők egy külön operett-speczies megalapítói. Az Obsitosnak a meséje nem kívánja a muzsikát irodalmi velleitálásánál fogva; a muzsika pedig nem találta meg a librettó soraiban a maga igaz hangulatát. És mégis szívesen hallgatjuk mindakettőt, — együtt egymással — mert már dolgozik bennünk a szuggesztio, hogy ennek a Vigszínházban és Bakonyi-Kálmán-operetteknél így kell lenni. Szeretjük bennük a meleg hangulatu, finomabb stilust, a magyar vonatkozásokat, a milió romantikáját. Ezuttal a Bach-korszak a milió és a régi kedves magyar falu, a biedermeier utolsó fészke levendula illatával, muskátliájával, nagyasszonyával és utolsó — épp felszabadult — jobbágyaival. Ötletesen kitalált operett-keret. A muzsika pedig ugyanez. Stilizált magyar biedermeier; — palotás lendlerok, körmagyaros menüettek. És mindehhez Kálmán Imre invenziója, melódiabősége, továbbá hangszerelésének kezelése, amely ezt a stilizáltságot nagyon szépen megoldja. Természetes, hogy közönségünknek mindez a különösség ízével hatott és örömmel fogadta a Bach-korszak romantikájának ilyen feldolgozását. Annál inkább, mert a Vigszínházban kitünően játszottak.

Mit szeretne minden hölgy tudni? Elsősorban azt, hogy szépségét hogy tarthatja meg, hogy védheti meg arcát a nap és szél befolyása ellen, hogy távolíthatja el arcáról az elcsufító szeplőt, májfoltot, pattanást, miteszt és egyéb arczisztátitást. Ma már nem titok, hogy mindezek legbiztosabb segítőszere a törvénytelen védett Földes-léle *Margit-Crème*, mely pár nap alatt a ránczokat kisimítja és az arcznak finom, fiatal, rózsás színt ad. Ártalmatlanságáért kezeség. Nagy tégely ára 2, kicsi 1 kor. minden gyógyszerárban. Postán küldi: Földes Kelemen gyógyszerész, Arad.

Művészet.

Bibliikus képek.

Hiába tudjuk mindannyian, hogy az impresszionista festészet a maga dekoratív mivoltával, primitivségével, nagy színfoltjaival, élénk tónusaival és egyszerű formanyelvével egyenesen arra van teremtve, hogy az egyházi, tehát a legdemokratikusabb, mert a legszélesebb néprétegekre hatni akaró művészetet szolgálja, — az egyház csak nem akarja tudomásul venni a modern művészetet. A templom még mindig a pátoszt keresi a pikturában s ennek folytán bibliai témákkal csak az a művészet foglalkozik, mely görcsösen ragaszkodik a mult hagyományaihoz és az akadémikus sablonokhoz. Csak természetes tehát, hogy a *Művészház* kiállításán is ezek a tradíciók dominálnak, a jó öreg *Jacobey* Károlytól kezdve, *Lotzon*, *Benczuron* és *Vastagh* Györgyön keresztül *Hegedüs* Lászlóig. A kiállítás ennél fogva csak kiállításnak érdekes, látványos és tanulságos, de modernség szempontjából bizony olyan siralmas, mint amilyen az egyházi művészet ma az egész világon.

Persze, mi profánok épp úgy tudjuk, mint ahogy a hithű klerikusok, — el is panaszkodtuk már nem egyszer — hogy a templom művészete nem a művészeknek fordul meg, hanem a papokon, akik ma épp úgy irtóznak a művésztől, mint ahogy egykor szerették — felhasználni a maguk céljaira. Amit rövidebben ugyis mondhatnánk, hogy a régi papok okosabbak voltak. Azok tudták, milyen nagy hatással van a művészet a tömegre s hogy éppen ezért beleillik a népbolondítási stratégiába. A művészet — igaz — nem vallotta kárát ennek az üzletnek, de az egyház is megtalálta mellette a maga számadását. Végeredményképpen Gyula pápa nem fizetett rá a meczenásságra. S ha most az egyház elfordult a művésztől; ha a XIX. és XX. század művészete olyan siralmas, mint amilyen, ez csak az egyházra rossz, nem a művészetre. A *Giottók*, *Fra Angelicók*, *Ghibertik*, *della Robbiák* és *Raffaelek* azért meg fognak születni ezentul is, csak hogy legfeljebb nem az egyház ihleti meg (azaz fizeti!) őket, hanem az állam, az arisztokrácia, vagy egy-egy parvenü plutokrata, aki már tanult annyit, hogy ne a maga izlésére hallgasson, hanem a művészekére. A művészetnek az mind egy: a gazdag zsidó pénze épp úgy »ihlet«, mint az egyházé s a vallás maga sem egyéb a művészetnek, mint téma, vagyis másodrendű dolog. Ha a katolikus egyház beszüntette a *Tiepolókat*, ha nem engedi közel duzzadó emlőjéhez a *Masacciókat*: táplálja, neveli és ihleti őket a republikánus és istentelen francia kormány és párisi községtanács, s ha az egyház a maga pénze jogán nem követel vallásos tárgyakat a művésztől, rendel a maga pénzén istenteleneket, profánokat vagy — dekorativeket a marseillei börze, a lyoni városház, vagy a bécsi egyetem. *Puvis de Chavannes*-ok, *Besnardok*, *Klimt*-ok azért mindig lesznek; az egyház baja, hogy nem szolgálják őt is, hanem csak a művészetet. És ha *Samassa* ökegyelmességéék nem váltják magukhoz az olyan remekműveket, mint a *Ferenczy* »Hegyi beszéd«-e, *Feszty* Árpád »Krisztus temetése« és *Réti*-István »Golgothá«-ja, akkor, ha a *Művészház* kiállítása után is gyönyörködni akarunk bennök, hát majd nem a templomba megyünk, hanem *Jánossy Béla*, *Kiss József* és dr. *Ágai Béla* urakhoz, akiknek e chef d'oeuvre-ök a falaikat díszítik. És ez megint nem a művészek baja lesz, hanem az egyházé.

A *Művészház* bibliai kiállításába egyébként a mintegy százhetven kép közé *Szeszák*, *Kiss György*, *Vass Viktor*, *Philipp*, *Rémi* Róbert és *Beszédes* László szobrai (az utóbbinak egy finoman stilizált Jézusa egyik legszebb darabja a modern szobrászatnak) és *Sebestyén* Artur, *Schoditsch* Lajos, *Nagy Virgil* és *Kommer* József templomtervezetei visznek kellemes változatosságot.

Tövös.

IRODALOM.

Ludlábkirályné.

Tisztelt Szerkesztő Ur! Szíves engedelmével pár sorban én is reflektálnék Salgó és Lándor urak felszólalásaira, melyek b. lapjának utolsó számában jelentek meg. Először is azért támadnak még s vádolnak lelkiismeretlenséggel a nevezett urak, hogy a »Ludláb királyné« cz. régény czimlapját rosszul olvásva, a fordítás munkáját mindkettőjüknek tulajdonítottam. Ohajtóm, hogy mindenkinek a lelkiismerete oly tiszta legyen, mint erre vonatközzölög az ényém, mely nyugodtság dolgában egy csecsemővel vétekszik. A szóban levő könyv czimlapja ugyanis, melyben é régény foglaltatik, betűröb-tetüre ezt mondja: »Ludláb királyné. Bónnard Sylvester vétké: Irtá France Anatole. Fordították Lándor Tivadar és Salgó Ernő«. Ebből mindenki azt fogja kiolvasni, hogy a két régény fordítása a két ur közös munkája s ha tévedtem, bizonyára nem lelkiismeretesség hiányán, hanem ennek a czimlapnak szerencsétlén szövegezésén múlt, melynek az egyes régények mellékczimlapjai ellentmondanak.

Itt azonban most már csak Lándor urral van dolgom. A fordító ur jónak látta felszólalásában realiskolai tanárságot is hánytorgatni, melylyel jómagam nem dicsekedtem, vagy ha jobban tetszik, melyét fel nem panasztam. Örök rejtvény marad élttem, mi köze az én becsületes polgári állásomnak ahhoz, hogy Lándor ur francziából régényt fordít, hogy ez a fordítás gyenge s én hibáit ki-mutatóm. Ilyen joggal bécses figyelmé keresztlevelém dátumaira is kiterjedhetett volna, továbbá firtathatja vala, nős vágyok-e, vagy nőtlen s voltam-e már biróilag büntetve vágy nem. Különbén az a műfordítás-üldözési mánia, melyet budapesti tanárkörökben fedez fel a fordító ur, csak egy másik contagiumnak természetes és üdvös folyamánya, ahnak t. i., mely nálunk oly dúsan termeli a »műfordíthatnáság« bacillusait. Ez a körülmény szolgáltatott okot az én bírálatom megírására is, alkalmat még egy-szerüen az a véletlen, hogy könyve éppen mostanában került a kezembe. Legyen nyugodt Lándor ur, az én tollam nem eladó. Ami már most magát bírálatomat illeti, előre bocsátom, hogy Lándor urnak egy kérdésben igaza van: a *piété* szót én olvastam rosszul s ezt a tévedésemet töredel-mezen bevallom. Pont. Vallomásom természetesen mit sem változtat Lándor ur fordításának értékén s róla alkotott véleményemen. Mert az korántsem oly csekély dolog, afféle kis szépséghiba, mint a fordító ur szeretné elhítenni velünk, ha akár egy hetvenezernyi szóból álló szövegben is 31 oly kaliberü hiba fordul elő, melyek a fordító nyelvtudásának elemi voltára a leglesújtóbb perspektívát nyújtják. Volt egy ismerősöm, ki valami gouvernanté-nak udvarolt s egy ízben lelkendező boldogsággal mesélte nekem, mily roppantul halad a franczia nyelvben. Az imént beszélt a kis demoiselle-lel, kinek egyen kívül minden szavát meg-értette. Kérdésemre, mi volt az az egy szó, azt felelte: ménagerie. Ma, szegény, ha élne, bizonyára France Anatole-t fordítaná. France-ot, ezt a szubtilis író-t, kinek ezernyi finom árnyalattal, rejtett vonatkozással, tanulmányokat igénylő archaizmusokkal tele stílusa még a művelt franczia olvasónak tudását is kemény próbára teszi.

Szememre hányja Lándor ur, hogy több, fordításában esett hibát nem vettem észre. Nehogy nagyobb figyelmetlenséggel vádolhasson, mint amilyennel munkáját talán forgattam, ime még egy kis böngészet annak hálás lapjairól. Vájjon sajtóhibák-e ezek is, maradjon egyelőre eldöntetlen. Tehát: 11. l. »Kolompol, kolompol, kolompol« = Il cloché, il cloche, il cloche. Vagyis: sántit; sántit; sántit; 16. l. tizenöt tallér = les cinquante écús; u. o. »Teljes dühhel

az udvari multságok intendánsához futott« — elle courut avec sa poudre et ses paniers chez l'intendant etc. Egy énekesnőről van szó, ki a színpadról, úgy ahogy van, hajporosan, krinolinban szalad az intendánshoz. A fordító a *poudre* szónál, úgy látszik, *puskaporra* gondolt, a kisasszony tehát felpuskaporozva futott feljebbvalójához; 19. l. Ez a Blairot kicsiny aggastyán volt, száraz és *rideg* = sec et *propre* (tehát szikár és takaros); 47. l. szédült a feje = la tête renversée (hátrahajtott fejjel; t. i. az illető felfelé nézett); 59. l. Egy kerek foltot mutatott (a pénzdarabon), mely *több helyütt* át meg át járta a rezet = une tache ronde qui la traversait *de part en part*. Tehát nem *több helyütt* (egy folt ezt a boszorkányságot nem is cselekedhetné meg), hanem *teljesen* járta át az a folt azt a pénzdarabot; 67. l. patak = rivière. A Szajnáról van szó; 82. l. »Üssétek a szemtelent! = Ardez l'effrontée! Vagyis: Nézzétek a szemtelent! Arder a regarder igének régi, hiányos alakja. Lásd: Molière »Dépit amoureux«-jében a IV. felv. 4. jel.: »Ardez le beau museau!« Fordításának egy másik helyén különben Lándor ur ugyanezt az igét »megégetni«-vel fordítja; 97. l. Mindjárt *másnap* eljött. *Surlendemain* nem *másnap*; 98. l. *rossz tanítást* fogadunk el, francziául: *mauvaise leçon*, ahol egy papyrus olvasásáról lévén szó, a *leçon* olvasásmódot, *lectiót* jelent; 109. l. *gyrmba kitaró* = *gros traitant*, vagyis *bérlő*; 149. l. *pettyes*, fekete tafotából való nadrág = *culotte de taffetas noir à œillet* = *füzölyukas*. A fordító szegfü-alaku pettyekre gondolt; 158. l. *iharfa* = *orme*, holott ez *szulfát* jelent; 166. l. olyan sértéseket váltva, melyektől *elpirultak volna Port Saint-Nicolas erődei* = *qui eussent fait rougir les forts du port Saint-Nicolas*. Milyen gyönyörű secezzsiós képet adnának a festő vásznán azok a szegyenkezező piruló *erődök*! Kár, hogy a *fort* szó itt véletlenül *teherhordót*, a *port* pedig *kikötőt* jelent; 167. l. *diszes szer-zám* = *équipement de vénerie*, vagyis: vadászfelszerelés; 172. l. *kötél* = *drap* (lepedő); 178. l. *gárdaezredbeli stílus* = *style de corps de garde*. Vagyis: *országostílus*, szabadabban: *kaszárnyastílus*. A gárdisták megköszönnék a fennebbi fordítást! 185. l. Ez a szegény ördög hunyorgatta szeme héját s kifordította a fehérjét, tisztesség szólnán, *mint egy döglött liba* = *comme une gueuse* vagyis: *mint egy lotyó*! Itt, úgy látszik, egyszer szótárba nézett a fordító, de vesztire, mert ott azt találta, hogy a *gueuse* a német vasöntőknél *Eisengans*-ot jelent. Ebből lett a döglött liba! 196. l. Látok szörnyü aljasokat, amelyek mint kutyák és disznók, pocso-lyában fetrengenek. (Egy haldokló pap beszél lázalmában bűneiről.) A francziában: *J'en vois d'infimes qui chevauchent des chiens et des cochons*. Vagyis: Látok aprókat, melyek kutyákon és disznókon nyargalnak.

A *gros monsieur* Lándor ur által kifogásolt magyarázatára nézve megjegyzem, hogy bár bölcsen tudom e kifejezés *nagy ur* jelentését is, nem vagyok hajlandó hinni, hogy az idézett helyen *roppant nagy ur*-ral fordítandó s pedig azért nem, mert a franczia szöveg előrebocsátja, hogy ez az ur »devint plus tard secrétaire de M. d'Angervillelliers«. Egy magántitkár csak még sem lehet oly roppant nagy ur, mint amilyennek a fordító képzei.

Lándor ur még ezek után is önérzettel gondolhat fordítására, ahogy maga kijelentette; én meg, ha olvasóim között csak egy is akad olyan megátalkodott, ki őt még ezentul is France Anatole hivatott fordítójának tartja, nem mondtam semmit s ünnepélyesen bocsánatot kérve, visszavonom bírálatomat.

A Szerkesztő Ur alázatos szolgálja

Binder Jenő.

Neményi Erzsébet irodalmi hagyatéka. Huszonhat éves volt Neményi Erzsébet, mikor meghalt. Akkor már körülbelül valósággyá vált, amiért éveket irt és lelkesedett, nem volt dugáru az új irodalom, amit csak ravaszul lehetett átcsempészni a hatá-

ron, nem kellett már kis szerkesztőségek padlásain félve rejtgetni az új irodalom piros lobogóját. Mert a könyvek e csendes és szelid barátnéja forradalmár volt. A kezdő gerjedés-korában élt. Neki nem jelentett biztos állást, üzletet és nevet a hangos riogatás. Talán innen van, hogy ma is friss, tüzes élet csap arcunkba, ha átlapozzuk könyvét, amely többnyire más könyvekről szól. *Neményi* Erzsébet szerette a könyveket. Ez a szeretet nála lelki ügy, egy elfinomodott esztéta rajongása, láz és igazi élet, honvág egy negyedik dimenzió után, amelyben teljesebbek az álmok, dusabb a gondolat és oxigéntelibb a levegő. Ő írta le először komolyan és mély szeretettel *Ellen Key* és *Thomas Mann* nevét. Ezekben a felfedezésekben pedig a lelki élete egy részét élte fel, égette el, nemesítette át újabb értékekké. Egy ujszerű reneszánsz-keretbe állítanám az ő halvány alakját, ahol mindenki friss, új írásokról, remek szobrokról, merész képekről beszél, olyan emberek közé, akik a művészet által és a művészetért élnek. Írásai azt a lelkes és nagyszerű kort hozzák eszembe, mikor a könyvek útján szinte személyes ismeretségben állunk ismeretlen írókkal és velük élünk és arról gondolkozunk, mit tennének ebben vagy abban a helyzetben, mit felelnének a szavunkra, hogy öltözködik és ugyan mit vacsorálhat ma este *Anatole France*? Ez a regényes érdeklődés szól minden sorából. Személyes szeretet, művészet és művészek iránt és lelki éhség, lelki szomjúság minden után, ami szép. A szürke betűk pedig úgy hatnak rám, mint egy tűzben felégett, lángokban ellobogott nemes élet pernyéje.

Az élet muzsikája. Ezeket a csiszolt, nagyon artisztikus verseket egy katolikus pap írta. Ha végigolvassuk *Harsányi Lajos* költeményeit, talán észre is vesszük. Nemcsak azon a tartózkodó harmónián, amely a verseket összekapcsolja és nemcsak a meleg és mély vallásosságon, amely alaptónusa ennek a könyvnek, de a színrakáson, a sok-sok szinte összezúfolt, egymás tetejébe rakott színen, a színeinek ünnepi pirosán, vasárnapi ragyogásán és sejtelmes kódösségén, amely valahogy a katolikus szertartás aranyruháit, mécslángjait és tömjénfelhőit hozza eszünkbe. Finom versek. Félénk versek. Vallásos versek. Vallásosak, mert írjuk bizonyos hittel tekint mindenre, ami körülötte van és a csalódását magába rejti, fájdalmat pedig nem engedí felajdulni. *Harsányi Lajos* különben magával nem is sokat foglalkozik. Inkább azzal, aki volt. Néhány távoli, homályosan sajtó emlékekkel. Leginkább pedig fest. Tájékeket. A lírikustól természetesen mást várunk. Egyéni megnyilatkozást, erőt a finomságban, bátorságot az elfáradottságban is. *Harsányi Lajos* igen szemérmes és illedelmes költészetét mégsem szabad összetévesztenünk a közepeszerűséggel, amelyet mostanában éppen a lármás dalolók képviselnek. Izléses poéta, aki sokat fejlődhetik. Csak megtalálja azt, ami erősen megkülönbözteti másoktól és egy kicsit igazán éljen. Mert ennek a kötetnek a címe nem egészen igaz. Muzsika van benne. De élet még kevés.

Pesti élet. Idegeneket, akikkel először akadunk össze, sokkal könnyebb kiismernünk, mint azokat a barátainkat, jóismerőseinket, akikkel gyakran esik találkozásunk. Ezek azok, akik csekély kivétellel örök rejtélyek maradnak a szemünkben; mert a jellemzőbb, érdekesebb sajátságait is megszoktuk és lassan-lassan ezek a tulajdonságaik eltompulnak, elmosódnak előttünk. A jóbarátainkról tudunk legkevésbé beszélni, mert lelkünkben úgy élnek, mint egyetlen daraból kifaragott, kerekded lények, akik szívének, lelkének, agyának semmi kiugró szeglete nincs, hanem az egész ember egyenletes, sima, olyan, mint a tükör és ha belenézünk: önmagunkat látjuk benne. Önmagunkat is azért ismerjük: olyan kevéssé, mert sokat vagyunk magunkkal és megszoktuk magunkat. Oktalan szeretettel vagyunk önmagunk iránt, anélkül, hogy az

érdeklődésünk és kíváncsiságunk olyan intenzív lenne, becses: énünk, mint holmi először látott idegen iránt. A megszokott milióban új vonásokat felfedezni, a megszokott milió életét kutató tekintettel, megértő szeretettel kísérni: a legnagyobb feladatok közül való, amit elfoglaltságtól menten megvalósítani: értékes érdem. *Tábori Kornél* az ismert nevű hírlapíró vállalkozott erre a feladatra és derékasan meg is oldotta. Könyvet írt Pestről, Pest életéről, és habár könnyed kedélyességgel ezt a címet adta könyvének: *Pesti élet*, mégis téved, aki azt hinné, hogy e könyv lenge anekdoták, apró felületességek gyűjteménye, amelyekben alig jut helye megfigyelésnek és meglátásoknak. Ellenkezőleg *Tábori Kornél* tágra nyílt szemmel áll meg az impozáns magyar főváros szélesen eltérülő tésztével szemközt és figyeli ennek a hatalmas testnek vérkeringését, halántéklükktetését és minden életnyilvánulását. Végzi ezt a feladatát hol az orvos komolyságával, hol az újságíró csufondáros blaguejával, máskor tetszetősen komoly szatirájával. Meglát sokat abból, ami Budapest mai karakterét teszi és felfedi nemcsak a ránczokat, amelyek komorra, öreggé kezdik tenni a magyar főváros ábrázatját, hanem a kozmetikai szereket is, amiket ránczai eltüntetésére használnak. A nyomor, a bűn, a vidámság, a szerelem, a bohémesség, a sport, a katonaság, a politika mind-mind felvénul ebben a gazdagon illusztrált könyvben és abban a formában, kloritban, amelyben a pesti talajból nőtt ki és amelyennél Pest festette meg. A tanulságos, értékes és fölötte mulatságos könyv ára egyébként két korona ötven fillér.

KÖZGAZDASÁG.

Az Első Magyar Biztosító új igazgatói. Az Első Magyar Általános Biztosító Intézet igazgatósága két régi, érdemes és kiváló tisztviselőjét: *Balaban Adolf* és *Gergely Tódor* aligazgatókat igazgatókká léptette elő. Aligazgatók lettek: *Róna Márk* és *Bara Zsigmond* cégvezetők. *Fránk Henrik* központi osztályfőnököt pedig cégjegyzővé nevezték ki.

A Magyar Jelzálog-Hitelbank közgyűlése. A Magyar Jelzálog-Hitelbank XLI-ik rendes közgyűlését márczius 16-án tartotta *Szell Kálmán* v. b. t. t. intézeti kormányzó elnöklésével. A közgyűlés jegyzőkönyvének vezetésére *dr. Neumann Miksa* igazgató-helyettes, annak hitelesítésére *Hauszmann Alajos* és *Nyegre László* részvényeseket kérte fel. Ezután az igazgatóság évi jelentését terjesztette elő. Az igazgatóságnak a közgyűlés elé terjesztett jelentése szerint a lefolyt esztendő eredményei minden tekintetben kielégítőek. Az intézet ügyei teljesen konszolidáltak s az egész vonalon a régi virágzás- és fellendülés képét mutatják. Az 1909-ben folyósított záloglevél-kölcsön összege 34.000.600 korona volt. Az 1909. évben 17.727.849 korona értékű központi kölcsönt folyósítottak. A jutalék-számla 503.000 korónával nagyobb eredményt mutat a tavalyinál. Az igazgatóság azt indítványozza a közgyűlésnek, hogy a forgalomban levő 200.000 darab teljesen befizetett részvény után egyenként 22 franknyi osztalékot fizessen ki, ami 8,8 százaléknak felel meg arányban. Az ezután fennmaradó 891.938 korona 70 fillérből 75.000 koronát az intézeti nyugdíjalapra, 75.000 koronát az intézeti tisztviselők és szolgák jutalmazására fordítsanak és 741.938 korona 70 fillért új számlára vigyenek át. Az osztalék már ez évi április-hónap 1-én kerül kifizetésre. A közgyűlés elfogadta úgy az igazgatóság, mint a felügyelő-bizottság jelentését, továbbá magáévá tette az igazgatóságnak a tiszta nyereség hovatértésére vonatkozó indítványát. *Dr. Nagy Dezso* részvényes a kormányzónak, *Török Endre* a bank tisztviselőinek mondott köszönetet.

A Magyar Agrár- és Járulékbank r. t. márczius 16-án tartotta évi közgyűlését, mely elhatározta, hogy a 2.227.507 korona tiszta nyereségből 1.560.000 korona, részvényenként 26 korona = 6 1/2% osztalék fizetessék, 141.673 korona a tartalékalaphoz csatolassék és az igazgatóság jutalékára 70.836 korona fordítassék a külön tartalékalaphoz 100.000 korona utaltassék a nyugdíjalapra 30.000 korona fordítassék és a fennmaradó 324.998 korona új számlára vitessék át. *Szerényi Józsefet*, *Dezasse János* grófot, *Schönwald Adolfot* és *Wolfner Tivadart* az igazgatóság tagjaivá választották.

A közgyűlés *dr. Pap József* részvényes indítványára *Barta Arnold* vezérigazgatónak, az igazgatóságnak, felügyelő-

bizottságnak és a tisztikarnak buzgó és sikeres működésükért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

A közgyűlést követő igazgatósági ülésen Sztérenyi József valóságos belső titkos tanácsos elnökké, Bujanovics Sándor és Barta Arnold elnökhelyettesekké választották. Az ügyvivő igazgatóságba Barta Arnold, Bujanovics Sándor, nagyenyedi Enyedi Béni, báró Herzog Péter és Sztérenyi József küldtek ki. Az igazgatóság dr. Fellner Frigyes igazgatóhelyettes-vezértitkárt és Szántó Frigyes igazgatóhelyettes igazgatókká nevezte ki.

A Magyar-Francia Biztosító r.-t. március 14-én tartotta évi közgyűlését ormodi Ormody Vilmos főrendiházi tag elnöke alatt, amelyen az 1909. üzletévre vonatkozó igazgatósági jelentés, számla és mérleg előterjesztett. Az igazgatósági jelentés szerint a múlt évi tüzbiztosítási üzlet újabb haladásról tanuskodik, amennyiben a díjbevétel tovább emelkedett és az üzlet lefolyása az előző évihez képest kedvezőbben alakult. Hasonlóképpen fokozta a társaság díjbevételét a jégbiztosítási üzletben, melyet nyereséggel zárt le. A tartalékokról való bő gondoskodás mellett az előző évinél jelentékenyebb a nyereség. A zárszámadásban kimutatott 276.699 korona nyereség hovatfordítására az igazgatóság a felügyelő-bizottsággal egyetemben javasolta, hogy abból a részvénytőkének megfelelő 12 korona = 6% osztalék fejében 150.000 korona fizetessék és az alapszabályszerű levonások után fennmaradó 51.990 koronából a nyugdíjalap javára 25.000 korona, a tartaléktöke növelésére pedig 26.990 korona fordítottassék. E javaslatokat a közgyűlés egyhangulag elfogadván, elhatározták, hogy 12 korona osztalék március 15-től kezdve a társaság főpénztáránál kifizetessék.

Első Leánykiházasító Egylet mint szöv. Gyermekek- és életbiztosító-intézet (Budapest, VI., Teréz-körút 40-42.). Alapított 1863-ban. 1910 február havában 2.125.700 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.848.600 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 118.584 K 06 f. fizettetett ki. 1910 január 1-től február 28-ig bezárólag 3.953.500 K — f értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 3.454.900 K értékű új kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 257.327 K 65 f és az intézet fennállása óta 15.499.210 K 33 f fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Kolozsvár. H. A. A vers nem érdemel pár soros bírálatot. Még pár szóból állót sem.

Budapest. B. J. Ezt a témát már Heine elintézte.

B. A. A vers érthetővé teszi, hogy ön elvész a tömegben. Semmi joga keseregni e fölött.

Wien. A kérdézt verset nem találhatja meg Lenau munkáiban, mert az a vers nem Lenau-fordítás. Üdvözlét.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

MUSCHONG-BUZIÁSFÜRDŐ
BUZIÁSI PHÖNIX ÁSVÁNYVIZ

Kapható mindenütt. ✱ **üdit, gyógyít.** ✱ Kapható mindenütt.
Budapesti főraktár: VI. Ker., Eötvös-utca 44. szám. Telefon 86-35.

TAMÁSSY PARK-SZANATÓRIUMA

Dunaharasztiiban Pestmegye.

Eleo-rangu gyógyintézet alkoholláták, morfinisták és idegbetegok részére. Nap- és légfürdők. Dr. Lahmann szerinti diätetikus konyha. Telen-nyáron nyitva.

Telefon: Budapest környék Dunaharaszti 3.

☐ **PROSPEKTUST**
☐ **KIVÁNATRA KÜLD**
☐ **AZ IGAZGATÓSÁG.**

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal **Beretvás-pastillát**

mely 10 percz alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Kapható minden gyógyszerárban. Készíti **BERETVÁS TAMÁS** gyógyszerész, Kispesten. ☐ Orvosok által ajánlva. Három doboznál ingyen postai szállítás.

**A VILÁG LEGELSŐ
GYÓGYFORRÁSA**
PÖSTYÉN
**CSÚZ, KÖSZVÉNY, ISCHIAS
IZZADMÁNYOK ELLEN**

Mindig nyitva.

Fürdőigazgatóság.

KISS OTTÓ
művészi portrait-felvételek

Atelier: Népszínház-u. 22.

Lift. Telefon-szám 61-38.

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACZILLUS „RATIN”

fertőző betegséget plántál az illető állatfaj között és teljesen kipusztítja. A magy. kir. áll. bakteriológiai intézet véleménye szerint más állatra avagy emberre ártalmatlan. Prospektust ingyen küld a »Ratin« Bakteriológiai Laboratorium vezérképviselősege Budapest, :: :: :: Rottenbiller-utca 30, :: :: ::

Étvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz a

KRISTÁLY-forrás

szensavva, teintetű asványvize. Legtisztább és legegészségesebb asztali és borviz. — Vidékre és külföldre kérjen fuvardíjmentes szállításról árjegyzést és czimezze:

Szt. Lukácsfürdő-Kutvállalat, Budapest—Budán.

Téli fürdőkura. A budai Szt.-Lukácsfürdő

Nagyszállodájában és Thermal-szállodájában lakás teljes ellátással naponként 10 koronától feljebb. Minden szobától fűtött folyosók vezetnek az iszapfürdőhöz. Természetes forrómeleg kénes források, iszapborogatások. Prospektust küld a

Szt.-Lukácsfürdő Részvénytársaság Budapest, Budán.

Kristály-forrás ásványviz étvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz.